

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

A gyermektartásdíj szabályai és gyakorlata a megállapítástól a végrehajtásig

Szerző:

dr. Nagy Ildikó

Eger, 2017. december 31.

I. Bevezetés

A jelen, három részes publikáció témája a gyermektartásdíj, melynek szülők általi megállapodásával, ill. annak a bíróság által történő megállapításával, módosításával és megszüntetésével kapcsolatos jogszabályi rendelkezéseket egyaránt vizsgálom. Szándékom szerint „kézenfogva” kísérem végig az olvasókat a gyermektartásdíjhoz vezető úton, ahol a család felbomlása, vagy eleve az egyszülős családmodell választása nehezíti a gyermekről való felelős gondoskodást. A célra fókuszálva előbb áttekintem a rokontartás közös szabályait (1. rész), majd részletesen bemutatom a kiskorú gyermek tartásának aktuális szabályait (2. rész). Végül a harmadik részben rátérek a nagykorú gyermektartásának a kérdésére, majd a témához továbbra is szorosan kapcsolódva kitekintek a gyermektartásdíj végrehajtás útján történő behajtása során tapasztalható gyakorlati problémákra. Publikációm végén ismertetek néhány külföldön bevált és követett módszert, amely itthon is megállná a helyét.

Mindezen témakörökhöz feldolgoztam az általam válogatott szakirodalmat és több bírósági határozatot, mely utóbbiak rendkívül izgalmas és színes példáit adják a peres felek szülői felelőssége megnyilvánulásának.

Munkámban a kiskorú és nagykorú gyermek tartásának kérdését egyaránt körbejárom, melynek során mind a korábban hatályban volt 1952. évi IV. törvény (Csjt.), mind a most hatályos 2013. évi V. törvény (Ptk.) releváns rendelkezéseit áttekintem, illetve összehasonlítom.

Még itt, a bevezetésben szeretnék szólni az 1991. évi LXIV. törvénnyel kihirdetett, a gyermekek jogairól szóló New York-i Egyezmény 27. cikkéről. Ennek 1) és 2) pontjában az Egyezményben részes államok elismerik minden gyermeknek a jogát a testi, szellemi, lelki, erkölcsi és társadalmi fejlődését biztosító életszínvonalhoz. Ezzel összhangban Magyarország Alaptörvénye a XVI. cikk (1) és (3) bekezdésében alapelveként mondja ki a szülők kiskorú gyermekükről való gondoskodási kötelezettségét, közte nevesítve a gyermekek taníttatását.

II. Az alkalmazandó jogszabály: Csjt. avagy Ptk.

Mindenekelőtt szükségesnek tartom elhatárolni A házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény (a továbbiakban: Csjt.), valamint a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény IV., Családjogi Könyvének (a továbbiakban: CsJK.) az időbeli hatályát.

A Ptk. hatályba lépésével összefüggő átmeneti és felhatalmazó rendelkezésekről szóló 2013. évi CLXXVII. törvény (Ptké.) 40. §-a a Ptk. rokontartásról szóló rendelkezéseit azokra az igényekre rendeli alkalmazni, amelyekben a tartásdíj megállapítását, módosítását, ill. megszüntetését a Ptk. hatályba lépését követően érvényesítik. Eszerint a Ptk. rendelkezései mindazon tartásra irányuló perekben alkalmazandók, amelynél a keresetlevél benyújtására 2014.03.15. napján, vagy azt követően került sor. Ugyanakkor ez egyben azt is jelenti, hogy a Csjt. rendelkezései csak az ezt megelőzően megindult perekben (voltak) irányadók.

III. A rokontartás közös szabályai - Ptk. IV. Könyv XX. Fejezet

A Ptk. egyik újításaként a IV. Könyv XX. Fejezete egységesítette a rokontartás főbb szabályait, így az - eltérő rendelkezés hiányában - immár minden érintettre vonatkozóan tartalmazza a tartásra való jogosultság és tartási képesség, a tartásra kötelezettek köre és a tartási kötelezettség sorrendje, a tartásra való jogosultság sorrendjét, a tartás mértéke, módja és időtartama, valamint a tartási kötelezettség megszüntetése, ill. megszűnése körében alkotott közös rendelkezéseket.¹

Az általános szabályok mellett szól a rokontartás különös szabályairól is, köztük elsőként a kiskorú gyermek, majd a továbbtanuló nagykorú gyermek tartásával kapcsolatos részletszabályokról. A házastársak közötti szolidaritásra építő házastársi tartás különös szabályai eltérő helyen, a Ptk. 4:29-4:33. §-aiban találhatók, csakúgy, mint az új jogintézményként bevezetett élettársi tartás szűk körben igénybe vehető (legalább egy évig fennállt élettársi kapcsolat és közös gyermek) lehetősége, amelynek a rendelkezései a Ptk. 4:86-4:91. §-aiba kerültek beillesztésre.

¹ Dr. Kőrös András: A családjog jövője; Az új Ptk. Családjogi Könyve - a 2013. évi V. törvény és a Szakértői Javaslat összevetése (Családi Jog XI. évfolyam 4. szám 7. oldal)

A CsJK. differenciáltan, a jogosult személyére és a fennálló családi kapcsolatra figyelemmel különböztet az érdemtelenégi okok között, így általános körben a rokонтartás közös szabályaiban, míg a továbbtanuló nagykorú gyermek, a házastárs és az élettárs tartására vonatkozóan az azokra irányadó különös szabályokban találhatók további részletek.

A rokонтartásra való jogosultság körében a Ptk. 4:194. § (2) bekezdése egy általános, minden nagykorú rokonnal szemben alkalmazandó érdemtelenégi okot nevesít, miszerint:

„Érdemtelen a tartásra az a nagykorú, aki a tartásra kötelezettel vagy vele együtt élő hozzátartozójával szemben olyan súlyosan kifogásolható magatartást tanúsít, vagy olyan életvitelt folytat, amely miatt tartása a kötelezettől - figyelemmel a jogosult és a kötelezett kapcsolatának jellegére és a kötelezett magatartására is - nem várható el.”

Az érdemtelenégi okokat a nagykorú gyermek körében a Ptk. 4:220. § (3) bekezdés b) pontja és (4) bekezdése az alábbiak szerint bővíti tovább:

„A szülő nem köteles a nagykorú, továbbtanuló gyermekét eltartani, ha a gyermek a tanulmányi és vizsgakötelezettségének rendszeresen, önhibájából nem tesz eleget.”

„A nagykorú gyermek érdemtelen a tartásra akkor is, ha a tartásra kötelezettel kellő indok nélkül nem tart kapcsolatot.”

A szabályozásban kellő súllyal kifejezésre jut az a társadalmi elvárás, mely szerint a nagykorú gyermeket a szülőjével szemben - az egyéb nagykorú rokonhoz képest és az általános érdemtelenégi okon túl - speciális többletkötelezettség terheli a továbbtanulási szándékról való tájékoztatás, a megfelelő tanulmányi eredmény elérése és a rendszeres kapcsolattartás körében.

Ehhez képest a házastársi tartásra való érdemteleniség körében a Ptk. 4:30. § (1) bekezdése a házasság védelmére, ill. a házastársak egymás irányában vállalt kölcsönös támogatási kötelezettségére figyelemmel az alábbiakkal bővíti az általános érdemtelenégi szabályt:

„Érdemtelen a tartásra az a házastárs vagy volt házastárs, akinek súlyosan kifogásolható magatartása vagy életvitele járult hozzá alapvetően a házasság teljes és helyrehozhatatlan megromlásához; vagy aki a házassági életközösség megszűnését követően házastársának, volt házastársának vagy vele együtt élő hozzátartozójának érdekeit durván sértő magatartást tanúsított.”

Az élettársi tartás kizártságát megalapozó különös érdemtelenégi okok (Ptk. 4:87. § (1) bek.) szinte azonosak a házastársi tartásnál meghatározottakkal. Ez azt jelenti, hogy a legalább egy évig fennállt és közös gyermekkel bővült élettársi kapcsolat tagjai a házastársakkal szemben elvárt magatartás tanúsítása hiányában, érdemtelenység címén kizárhatók a tartásból.

A rokонтartás XX. Fejezetben összerendezett közös szabályait követően a XXI. Fejezet részletezi a kiskorú gyermek tartását, amiket sorrendben zár a XXII. Fejezet a továbbtanuló nagykorú gyermek tartására irányadó különös szabályokkal.

IV. A rokонтartás általános, a gyermek tartása körében is érvényesülő szabályai

1. A felek megállapodása - Ptk. 4:204. §

„A tartás mértékére és módjára vonatkozóan elsősorban a jogosult és a kötelezett megállapodása az irányadó. Megállapodás hiányában a jogosult a tartás bírósági meghatározását kérheti.”

A CsJK általános jelleggel, az önrendelkezési jog hangsúlyozásával mondja ki, hogy a tartás mértékére és módjára vonatkozóan elsősorban a jogosult és a kötelezett megállapodása az irányadó, megállapodás hiányában a jogosult a tartás bírósági meghatározását kérheti.

Érdekes látni, hogy a Ptk. mennyire kifinomult szempontrendszert állít fel a rokонтartás, a kiskorú gyermek tartása, valamint a továbbtanuló nagykorú gyermek tartása mértékének meghatározásához. Egymás mellé állítva a figyelembe veendő szempontokat látható, hogy a bíróság a rokонтartás mértékét a jogosult indokolt szükségletei és a kötelezett teljesítőképessége alapján határozza meg (Ptk. 4:205. § (1) bek.). Ehhez képest a kiskorú gyermek tartására irányadó különös szabályok között részletgazdag szempontokat nevesít, amikor is a bíróságnak a gyermektartásdíj meghatározása során

figyelembe kell vennie a gyermek indokolt szükségleteit, mindkét szülő jövedelmi viszonyait és vagyoni helyzetét, a szülők háztartásában eltartott más gyermeket és azokat a gyermekeket, akikkel szemben a szülőket tartási kötelezettség terheli, a gyermek saját jövedelmét és a gyermeknek és rá tekintettel az őt nevelő szülőnek juttatott gyermekvédelmi, családtámogatási, társadalombiztosítási és szociális ellátásokat (Ptk. 4:218. § (2) bek.). Végül a továbbtanuló nagykorú gyermek tartásának mértékénél egyrészt a rokontartás közös szabályaiból, másrészt a kiskorú gyermek tartásának különös szabályaiból kell kiindulni, azzal azonban, hogy a bíróságnak a továbbtanuló gyermek indokolt szükségleteit, saját jövedelmét, vagyoni helyzetét, a tanulmányai folytatásához jogszabály által biztosított kedvezményeket, támogatásokat és a szülők teherbíró képességét egyaránt figyelembe kell vennie (Ptk. 4:221. §).

2. A Ptk. újítása: a tartásdíj indexálása - Ptk. 4:207. §-a

„A tartásdíjat határozott összegben kell meghatározni. A bíróság ítéletében úgy rendelkezhet, hogy a tartásdíj évente, a következő év január 1. napjától a Központi Statisztikai Hivatal által közzétett éves fogyasztói árindex növekedésének mértékével - külön intézkedés nélkül - módosul.”

A bíróság az indexálást csak erre irányuló kereseti kérelem esetén rendeli el, azaz arra hivatalból, a határozott összegben megállapított gyermektartásdíjhoz kapcsolódóan nincs mód.

A tartásdíj automatikus emelkedésének biztosítására szolgáló új szabály a határozott összegű gyermektartásdíj infláció követését hivatott szolgálni.² Magyarországon a Központi Statisztikai Hivatal havi és éves gyakorisággal számol fogyasztói árindexet, amely az infláció alakulását mutatja. A fogyasztói árindex a háztartások által saját, fogyasztói felhasználásra vásárolt termékek és szolgáltatások árának időben bekövetkező, átlagos változását méri.³ Az időben bekövetkező változás többféle bázishoz mérhető, a számunkra releváns éves fogyasztói árindex a tárgyév (naptári év) alatt végbement átlagos árváltozás mértékét viszonyítja az előző naptári évihez.

A Központi Statisztikai Hivatal honlapján (www.ksh.hu) talált kimutatás szerint a fogyasztói árindex (ahol az előző év = 100 %) 2014. évben 99,8 %, 2015. évben 99,9 %, 2016. évben 100,4 %, 2017. évben

² Boros Zsuzsa-Katonáné Pehr Erika-Körös András-Makai Katalin-Szeibert Orsolya: Az új Ptk. magyarázata III/IV. Polgári jog - Családjog (313. oldal)

³ Kovács Ilona: A fogyasztói árindex torzító tényezői (1. oldal)

pedig 102,4 % volt. Mindez azt jelenti, hogy a Ptk. hatályba lépése óta eltelt időben a tartásdíj évenkénti indexálása nem, vagy alig biztosította az összeg emelkedését annak ellenére sem, hogy a kötelezett jövedelmének esetleges jelentős mértékű gyarapodása alapot adott volna az arányos növekedésre.

Tegyük fel azt a kérdést, hogy az indexálás elrendelése az alapul szolgáló határozott összegű gyermektartásdíj összeget akár negatív irányban is megváltoztathatja-e. Ha azt az álláspontot fogadnánk el, hogy igen, a fogyasztói árindex értékének negatív irányú változása lényegében a gyermekre és az őt gondozó szülőjére hárítaná az érték számításához alapul vett termékek és szolgáltatások átlagos árváltozásának teljes kockázatát - és nem lennénk figyelemmel arra, hogy az árcsökkenés egyidejűleg a kötelezetti háztartás számára is alacsonyabb költségű megélhetést biztosít. Jómagam ezért a másik álláspontot képviselem, mely szerint a fogyasztói árindex változása csak pozitív irányban érvényesülhet, azaz az csak növekedés esetén van (emelő) hatással a gyermektartásdíj összegére. Eszerint tehát a negatív irányú fogyasztói árindex változás nem csökkentheti a határozott összegű gyermektartásdíjat, azt a kötelezett 2015. és 2016. évben - az előző évek fogyasztói árindexének 0,2 % ill. 0,1 % mértékű csökkenése ellenére - változatlan összeggel köteles fizetni, míg a tartásdíj 2017. évben 0,4 %-kal, 2018. évben pedig 2,4 %-kal emelkedett automatikusan.

3. A tartás érvényesíthetősége - Ptk. 4:208. § (3) bekezdés

„Tartási követelést hat hónaponál régebbi időre bírósági úton akkor lehet visszamenőlegesen érvényesíteni, ha a jogosult a követelés érvényesítésével alapos ok miatt késlekedett. Három évnél régebbi időre tartási követelést nem lehet bírósági úton érvényesíteni.”

A Csjt-vel összhangban a Ptk. is alimentációs jellegű szolgáltatásnak tekinti a tartást, amelynek célja a jogosult létfenntartásának biztosítása, szükségleteinek kielégítése. Tekintettel arra, hogy az nem szolgálhat felhalmozást, hat hónapon túli tartás iránti igényt csak kivételesen, akkor lehet érvényesíteni, ha abban a jogosultat mulasztás nem terheli. Emellett az alimentációs jelleget erősíti a követelés különös, három éves elévülési idejének törvénybe iktatása.

A Ptk. hatályba lépését megelőzően a Csjt. 68. § (1) és (2) bekezdése, valamint az 1959. évi IV. törvény 280. § (3) bekezdése a tartás céljával összhangban korlátozta az igény érvényesíthetőségének visszamenőleges időtartamát. A kötelezett elismerése mellett azonban a jogosult késedelme nem zárta ki a bírósági kötelezést.

A Kúria az alább ismertetett ügyben határozott és egyértelmű álláspontot fogadott el a jogosult hat hónapon túl érvényesített igényével kapcsolatosan. A 2015. szeptember 25. napján kelt Pfv.II.20.261/2015/5. számú ítéletében rögzített tényállás szerint az elsőfokú bíróság a peres felek házasságát felbontotta, két kiskorú gyermeküket pedig az alperesi anya nevelésébe és gondozásába helyezte el. Kötelezte a felperest, hogy két kiskorú gyermeke tartására 2012. január 1. napjától kezdődően munkáltatói letiltás útján fizessen meg a mindenkori nettó jövedelme 20-20 %-át kitevő, de minimum gyermekenként 60.000 Ft összegű tartásdíjat.

Az elsőfokú bíróság az alperes 2011. június 15. és 2011. december 31. napja közötti időszakra előterjesztett tartásdíj iránti igényét nem találta alaposnak. Döntését a Csjt. 68. § (1) bekezdésére alapította, amely szerint a tartásdíj iránti követelés hat hónapra visszamenőlegesen, illetve a jövőre nézve érvényesíthető. Az alperes a tartásdíj visszamenőleges megfizetése iránti igényét először jogfenntartó nyilatkozat formájában, 2012. szeptember 6. napján jelezte, majd erre irányuló viszontkeresetét 2012. november 12. napján terjesztette elő, ezért az irányadó Csjt. 68. § (1) (2) bekezdésére figyelemmel követelése érvényesítésével elkészt. Az alperesnek lehetősége lett volna az időben történő igényérvényesítésre - különös tekintettel arra, hogy a felperes keresetét 2011. októberében nyújtotta be - azonban nem igazolta, hogy mulasztás nem terheli.

Az alperes fellebbezése folytán eljáró másodfokú bíróság ítéletével az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyta. A gyermektartásdíj fizetési kötelezettség kezdő időpontját illetően a másodfokú bíróság osztotta az elsőfokú bíróság álláspontját. Rámutatott arra, hogy a jogvita eldöntésére irányadó Csjt. 68. § (1) bekezdése az igényérvényesítésre hat hónapos korlátozást ír elő. A felperes a tartásdíj fizetési kötelezettsége megállapítását 2012. január 1-jétől kérte, az alperes pedig visszamenőleges igényét a 2012. szeptember 6-i tárgyaláson csak jelezte, az ezzel kapcsolatos viszontkeresetét ugyanakkor csak 2012. november 12. napján terjesztette elő. A másodfokú bíróság megítélése szerint önmagában az a tény, hogy az alperes peren kívül, már 2011. decemberében

felszólító levelet írt a felperesnek az általa igényelt gyermektartásdíj megfizetése iránt, a bíróság döntése szempontjából nem releváns. Az alperesnek ugyanis módja és lehetősége lett volna igényét a 2011. október 20-án indult perben érvényesíteni. A törvényi feltételek tehát nem álltak fenn, mert az alperes nem bizonyította, hogy a követelés visszamenőleges érvényesítésében akadályozva volt. A jogerős ítélet ellen az alperes terjesztett elő felülvizsgálati kérelmet. Érvelése szerint a másodfokú bíróság tévesen foglalt állást a jogerős ítéletben, amikor a tartásdíj fizetési kötelezettség kezdő időpontja tekintetében igényét elkésztettnak minősítette. A Csjt. 68. § (1) bekezdése az igényérvényesítés módját nem írja elő, azaz nem határozza meg, hogy azt kizárólag keresettel lehet érvényesíteni. Jogszabálysértően jártak el tehát a bíróságok, amikor a felperesnek megküldött felszólító leveleit, jogi képviselője perbeli nyilatkozatait nem tekintették igényérvényesítésnek. Követelése nem évült el, a felperes a felszólító leveleit átvette, amely írásbeli felszólítás az elévülést megszakította. Az általa megjelölt 2011. június 15-ei kezdő időpont ugyanis a felperesnek megküldött felszólító levélről visszamenőlegesen számított hat hónapi időtartam figyelembe vételével került meghatározásra. Mindezekre tekintettel igényét jogszerűen érvényesítette, mulasztás nem terheli. A felülvizsgálati kérelem nem alapos.

A gyermek tartásával kapcsolatos jogszabályokat a jogvita elbírálására irányadóan az 1952. évi IV. törvény (Csjt.) tartalmazza, az szabályozza a tartás módját, a mértéke meghatározásának szempontjait és a követelés visszamenőleges érvényesíthetőségének időtartamát. A tartási igényekkel kapcsolatos jogvitában - az alperes érvelésével szemben - nem a régi Ptk., hanem a Csjt. szabályai az irányadók.

A Csjt. 69/B. §-a alapján a gyermektartásdíjról a szülők megegyezésének hiányában a bíróság dönt. Ebből következően - vita esetén - a gyermeket gondozó szülő a bíróságtól kérheti a tartásdíj mértékének, módjának és a fizetési kötelezettség kezdő időpontjának megállapítását. A Pp. 3. § (1) bekezdése alapján a bíróság a polgári ügyekben felmerült jogvitát erre irányuló kérelem alapján bírálja el. A Pp. 121. §-a szerint a pert keresetlevéllel kell megindítani, melynek a jogszabályhelyben előírt tartalmi követelményeknek kell megfelelnie.

Tévesen érvel tehát az alperes azzal, hogy a Csjt. 68. §-a az igényérvényesítés módját nem határozza meg, mivel a gyermektartásdíjra vonatkozó igény - a szülők megegyezésének hiányában - kizárólag bírósági úton, keresettel/viszontkeresettel érvényesíthető.

Ebből következően nem tekinthető igényérvényesítésnek a felszólító levél és nem minősül annak az alperes jogi képviselőjének tárgyalási nyilatkozata sem.

A visszamenőleges érvényesítés kezdő időpontját a fentiekben kifejtettek szerint a következetes ítélkezési gyakorlat a tartásdíj iránti igény bírósági úton történő jogérvényesítésétől, a kereset/viszontkereset benyújtásától számítja.

A tartásdíj - céljából kiindulva - az arra jogosultnak a folyamatos életvitellel felmerülő rendszeres kiadásokkal járó igényét hivatott kielégíteni. Ugyanezt az elvet juttatja kifejezésre a Ptk. 280. § (3) bekezdése is, amely szerint a tartásdíjat, az életjáradékot és a baleseti járadékot időszakonként előre kell fizetni, erre figyelemmel a jogosult a hat hónapnál régebben lejárt és alapos ok nélkül nem érvényesített részleteket bírósági úton többé nem követelheti.

Helytállóan állapította meg a jogerős ítélet, hogy az alperes mulasztását kimenteni nem tudta.

Az ítélkezési gyakorlat a mulasztást kimentettnek tekinti, ha perbeli adatok azt támasztják alá, hogy a jogosult okkal remélhette - akár perben, akár peren kívül - a tartásdíjra vonatkozó megállapodást, vagy annak érvényesítésében akadályozva volt. A kötelezett azon - dokumentált - magatartása, hogy a jogosultat a tartásdíj megfizetését illetően folyamatosan hitegeti, újabb és újabb indokkal áztatja, megalapozhatja a mulasztás kimentését, mert a jogosult alappal bízhat a teljesítésben. A perbeli esetben azonban a felperes az alperes visszamenőleges igényét nem ismerte el, a felszólító levelekre nem reagált, a perbeli nyilatkozataiban pedig egyértelműen visszautasította azt. Az alperesnek tehát tudnia kellett, hogy erre vonatkozó igényét - a felperes elutasító magatartása miatt - kizárólag a perben érvényesítheti. Az alperes a perben jogi képviselővel járt el és igényét csak a keresetlevél benyújtását követően, egy évvel később érvényesítette viszontkeresettel. A jogvita elbírálására a Ptk. 327. § (1) és (2) bekezdésében szabályozott elévülés jogintézménye relevanciával nem bír.

4. A tartás mértékének vagy szolgáltatása módjának megváltoztatása - Ptk. 4:210. § (1) bek.

A tartás mértékének megállapítását - időben is - a tartás mértékének vagy módjának a megváltoztatása követi, melyről a rokонтartás közös szabályai között, a Ptk. 4:210. § (1) bekezdésében olvashatunk. Eszerint

„Ha a felek megállapodásán vagy a bíróság ítéletén alapuló tartás alapjául szolgáló körülményekben olyan változás következett be, hogy a tartás változatlan teljesítése valamelyik fél lényeges jogi érdekét sérti, a tartás mértékének vagy szolgáltatása módjának a megváltoztatását lehet kérni. Nem kérheti a megállapodáson alapuló tartás megváltoztatását az a fél, akinek a körülmények megváltozásának lehetőségével a megállapodás időpontjában számolnia kellett, vagy akinek a körülmények változása felróható.”

A Ptk-ban általános jelleggel megjelent önrendelkezési jog valamennyi rokонтartási formára vonatkozóan a felek megállapodásának elsődlegességét írja elő. Az önrendelkezési jog pedig nem csak a tartás tárgyában kötendő megállapodáshoz, hanem annak módosításához is közös megegyezést kíván meg.

A Ptk. láthatóan szigorúbb feltételt állít a felek által megállapított tartásdíj mértékének és módjának a módosítása elé, mint a bíróság által megállapított tartás módosítása elé. A szerződés bírósági módosítására irányadó Ptk. 6:192. §-ában írtakhoz hasonlóan a felek megállapodásán alapuló tartási kötelezettség megváltoztatásához többletfeltételek teljesítését várja el. Ilyen feltétel egyrészt az, hogy a körülmények változása a megállapodás időpontjában nem volt előre látható, másrészt az is, hogy a körülmények változását nem a módosítást kezdeményező fél idézte elő. A körülmények változása a jogosult és a kötelezett oldalán egyaránt bekövetkezhet, annak tartósnak kell lennie, és összefüggésben kell állnia a jogosult szükségleteivel vagy a kötelezett teljesítőképességével.

A Ptk. 4:210. § (1) bekezdésének második fordulata annak a speciális helyzetnek az értékelésére irányul, amikor a kötelezett szülő - a felelőtlenül, illetve bármely mögöttes szándék folytán - kiszámítható, stabil anyagi háttér nélkül vállalt tartásdíj fizetési kötelezettsége mértéknek a megváltoztatása iránti kérelmét a teljesítőképessége vélt vagy valós csökkenésére alapítja, noha az

általa vállalt tartásra igazolt teljesítőképességgel az egyezség megkötésekor sem rendelkezett. Éppen ezért a szülőkkel szemben követelmény, hogy megállapodásuk tartalmának kialakításakor a gyermekük érdekében felelősségteljesen, kellő gondossággal és körültekintéssel járjanak el. A kötelezett szülőtől pedig az is kifejezetten elvárható, hogy a tartás hosszú távú megfizetéséhez a teljesítőképességet biztosítsa.⁴

Korábban a Csjt. 69. §-ának (1) bekezdése lehetővé tette, hogy ha a közös egyetértéssel, vagy bírósági ítélettel megállapított rokoni tartás megállapításának alapjául szolgáló körülményekben lényeges változás állott be, a tartás mértékének megváltoztatását, vagy a tartás megszüntetését lehessen kérni. A jogszabályhely megfelelő értelmezése szerint csak az a körülményváltozás befolyásolhatta a tartás mértékét, amely lényeges, nem eseti jellegű, hanem tartós, továbbá a jogosult oldalán kapcsolatban van a szükségleteivel, a kötelezett oldalán pedig a teljesítőképességével. A feltételek konjunktívak, az egyik feltétel hiányában a tartás mértékének megváltoztatását nem lehet kérni. Ezt lényegében tovább szűkítette a Csjt. 18. § (3) bekezdése, mely a felek tartós jogviszonyát rendező egyezség megváltoztatását az azt jóváhagyó végzés jogerőre emelkedésétől számított két éven belül eredménnyel csak akkor engedte meg, ha a törvényben meghatározott többletfeltételek fennálltak, azaz ha a körülmények változása folytán az egyezség fenntartása valamelyik fél érdekét súlyosan sérti, vagy a megváltoztatás a kiskorú gyermek érdekét szolgálja. A gyakorlat szerint a kötelezetti munkahely megszűnése, illetve az alacsonyabb jövedelmű munkahelyen való elhelyezkedés önmagában nem róható fel a munkahelyet változtató kötelezett terhére, ha az nem nyilvánvalóan a tartásdíj alapjának a csökkentésére irányult. Azonban a felelős szülőtől elvárható, hogy végzettségének, tapasztalatának megfelelő munkakörben helyezkedjen el és a jövőbeni karrierépítéssel kapcsolatos elképzeléseit a gyermeke folyamatos tartása mögé helyezze.

A Legfelsőbb Bíróság a felek egyezségén alapuló tartásdíj megváltoztatása iránti ügyben az alábbiak szerint értékelte a Csjt. szabályaiban előírt többletfeltételek meglétét, ill. azok hiányát:

A Legfelsőbb Bíróság 2009. szeptember 29. napján kelt Pfv.II.22.131/2008/5. számú ítélete szerint a felek a házasság felbontása iránt folyt perükben egyezséget kötöttek - egyebek mellett - arra, hogy

⁴ Kúriai döntések, bírósági határozatok - HVG Orac Döntvénytár; 2017/2. szám, 200. o.

két közös kiskorú gyermekük a felperesnél kerül elhelyezésre, tartásukra pedig az alperes gyermekenként és havonta 80.000 Ft határozott összegű gyermektartásdíj megfizetését vállalja.

A felperes az egyezség megkötését követő egy éven belül keresetet nyújtott be, melyben a tartásdíj összegét gyermekenként az alperes átlagos jövedelmének 20 %-ára, de legalább havi 243.372 Ft-ra kérte felemelni. Érvelése szerint az alperes jövedelmének a kellő ismerete hiányában az egyezségben jóval alacsonyabb mértékben állapították meg a tartásdíjat, mint ami a 20%-os jogszabályi mérték alkalmazásával járt volna.

Az alperes ellenkérelmében a kereset elutasítását kérte.

Az elsőfokú bíróság a gyermektartásdíj felemelése iránti keresetet elutasította. Kiemelte, hogy az egyezség jogerős jóváhagyása és a felperesi igény kezdő időpontja között eltelt fél évben nem következett be a tartás alapjául szolgáló körülményekben olyan lényeges és tartós változás, ami a tartás mértékét befolyásolná.

Az elsőfokú bíróság ítélete ellen a kereset elutasítása miatt a felperes fellebbezett. A másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét annak helyes indokaira való visszautalással helybenhagyta. Hozzáfűzte a Csjt. 18. § (3) bekezdésében írt feltételek hiányának fennállását, mint hangsúlyozandó körülményt.

A jogerős ítélet ellen a felperes terjesztett elő felülvizsgálati kérelmet arra hivatkozással, hogy a gyermeki érdek és a gyermek szükségleteinek megfelelő fedezése a teljes alperesi jövedelem figyelembevételét indokolják.

A felülvizsgálati kérelem az alábbiak miatt nem volt alapos. A Legfelsőbb Bíróság rámutatott arra, hogy az alperes jelentős, de egyszeri jutalma nem rendszeres jövedelem, így nem tekinthető a gyermektartásdíj szempontjából lényeges változásnak, ill. a tartás mértékének felemelését megalapozó körülményváltozásnak.

A Csjt. 69/C. § (1) bekezdése szerinti 15-25 % közötti mérték nem mindig, hanem csak általában irányadó, tehát a kötelezett jövedelmének 15 %-ánál alacsonyabb, ill. 25 %-ánál magasabb összeg

megítélésére is sor kerülhet, ha az a Csjt. 69/C. §-ában írt összes szempont egybevetésével indokolt. A felperes tévesen érvelt azzal, hogy a gyermek indokolt szükségleteinek fedezése feltételezi az alperes mindenfajta forrásból származó összesített jövedelme 20 %-ának az elvonását. A különmunkából, túlmunkából eredő bevételeket nem indokolt tartásdíjra elvonni, amennyiben a gyermek indokolt szükséglete ezek nélkül is biztosítható. Ennek a kíváncsúnak pedig a felek megegyezése szerint havi 80.000 Ft-os hozzájárulás megfelel.

A Kúria egy másik, a felek egyezségén alapuló tartás megváltoztatása iránti ügyben az alábbiak szerint a Ptk-ból vezette le a keresetet elutasító döntését, mely ügyben a vizsgálata fő tárgya a kötelezett teljesítőképessége volt.

A Kúria a 2016. április 19. napján kelt Pfv.II.21.620/2015/6. számú ítéletében rögzítette, hogy a felek 2008. évben, a köztük folyt házassági bontóperben egyezséget kötöttek. Ebben az alperes vállalta, hogy 1999. évben született ikergyermekei után megfizet havonta és gyermekenként 15.000 Ft határozott összegű gyermektartásdíjat.

A felperes keresetében kérte az alperest terhelő gyermektartásdíj fizetési kötelezettség gyermekenkénti 30.000 Ft határozott összegre történő felemelését. Keresete alapjául megjelölte, hogy az ikergyermekek szükségletei megnövekedtek, ami mellett a felemelt tartásdíj megfizetésére az alperes teljesítőképességgel rendelkezik.

Az alperes a kereset elutasítását kérte. Érvelése szerint az egyezség megkötése óta jövedelmi viszonyai romlottak, rendszeres munkaviszonnyal nem rendelkezik, alkalmi munkákból minimális jövedelemhez jut.

Az elsőfokú bíróság a felperes keresetét elutasította. Leszögezte, hogy a felperest terhelte annak bizonyítása, hogy a gyermekek szükségletei megnövekedtek, ill. annak a bizonyítása is, hogy az alperes az általa kért tartásdíj megfizetésére teljesítőképességgel rendelkezik. Abból indult ki, hogy az egyezségkötés óta eltelt évek alatt az ikergyermekek szükségletei nyilvánvalóan megnövekedtek, erre vonatkozóan tehát a részletes bizonyítás lefolytatása szükségtelen. A jogvita elbírálása során azt kellett vizsgálnia, hogy az alperes teljesítőképessége megváltozott-e és ez a változás megalapozza-e

a tartásdíj mértékének megváltoztatását. A felperes az alperes jövedelmi helyzetének megváltozását illető állításait nem tudta bizonyítani, ill. azt a beszerzett okirati bizonyítékok sem támasztották alá. A felperes fellebbezése folytán eljáró másodfokú bíróság ítéletével az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyta. Az elsőfokú bíróság helyesen állapította meg, hogy a perbeli két gyermek azonos életkorukból is adódóan a kereset szerinti tartásdíjra rászorulnának és szükségleteik fedezésére a felperes által kért emelt összegű tartás indokolt. A kereset megalapozottsága körében tehát az alperes teljesítőképességének változását kell vizsgálni. Helytállóan állapította meg az elsőfokú bíróság, hogy a felperes az alperes jövedelmi-vagyoni viszonyainak a tartásdíj emelését megalapozó változását nem tudta bizonyítani.

A felperes felülvizsgálati kérelmet terjesztett elő, melyet a Kúria nem talált alaposnak. Helyesen állapították meg az eljáró bíróságok, hogy a jogvita elbírálására a 2013. évi V. törvény (Ptk.) Negyedik Könyve XXI. Fejezetének a szabályai irányadók és hogy a jogerős bírósági végzéssel jóváhagyott egyezségben meghatározott tartás mértékének megváltoztatását megalapozó körülményváltozás bizonyításának kötelezettsége a felperest terhelte.

A gyermektartásdíj mértékét a szülők perbeli egyezséggel rendezték, amiért jelen perben elsődlegesen abban kellett állást foglalni, hogy bizonyított-e a körülményekben olyan változás, amely miatt a tartás változatlan teljesítése valamely fél lényeges jogi érdekét sértené. A bíróság tehát a kereset megalapozottságát illetően a két konjunktív feltétel bizonyítottságát vizsgálta: a perbeli adatokból megalapozottan megállapítható-e a változás bekövetkezése és bármely fél lényeges jogi érdekének sérelme. A Ptk. 4:210. § (1) bekezdésében foglaltak bizonyítása esetén kerülhet sor a 4:218. § (2), (3) és (4) bekezdésének alkalmazására.

Az egyezség megkötése óta a gyermekek szükségletei emelkedtek: középiskolába járnak, taníttatásuk, ellátásuk nyilvánvalóan nagyobb költségigénnyel jár. Az alperes a gyermekek szükségleteit és azt, hogy a szükségletek kielégítésére indokolt lehet a felperes által igényelt mértékű tartásdíj, nem vitatta, amiért helyesen járt el az elsőfokú bíróság, hogy a gyermekek szükségleteire külön bizonyítást nem folytatott le.

Önmagában azonban a szükségletek megváltozása tényéből (bizonyítottságából) nem következik automatikusan a tartás mértékének megváltoztatására való kötelezettség. A felperesnek a Pp. 164. § (1) bekezdése főszabálya szerint azt kellett volna bizonyítania, hogy az alperes teljesítőképessége megváltozott és ezáltal képes az általa kért mértékű tartás megfizetésére.

Az elsőfokú bíróság részletes bizonyítást folytatott le az alperes jövedelmi és vagyoni viszonyaira, okiratokat szerzett be, tanúkat hallgatott meg, környezettanulmányt rendelt el. A perben azonban a felperes az alperes teljesítőképességének megváltozását nem tudta bizonyítani.

5. A Ptk. újítása - a tájékoztatási kötelezettség - Ptk. 4:210. § (2) bekezdése

„A tartásra kötelezett járandóságát folyósító szerv vagy személy a jogosultat - kérelmére - köteles tájékoztatni a kötelezett munkabérének és egyéb juttatásának összegéről.”

A kötelezett járandóságát folyósító szerv vagy személy tájékoztatási kötelezettsége korábban abban nyilvánult meg, hogy az az önálló bírósági végrehajtó megkeresésére köteles volt számot adni a gyermektartásdíj alapjául szolgáló jövedelem összegéről, ill. a számítás helyességéről. A jogosult előzetes tájékozódását tehát nagyban gátolta, hogy a munkáltató - önkéntes teljesítés esetén, azaz végrehajtási eljárás hiányában - nem volt köteles a kötelezett jövedelmi adatainak a közlésére. Erre válaszul a jogosult rendszerint végrehajtási eljárást kezdeményezett a kötelezett ellen - már csak annak érdekében is, hogy a bírósági végrehajtó útján meggyőződjön a gyermektartásdíj alapjáról és a munkáltatói számítás helyességéről.⁵

A tájékoztatási kötelezettség bevezetésével várható a végrehajtási eljárások számának csökkenése, a kötelezettek között pedig megnőhet azok aránya, akik a jogosult bizalmát élvezve önkéntesen tesznek/tehetnek eleget fizetési kötelezettségüknek.

⁵ Dr. Gulyás István: Nézőpontok - Együttműködési és tájékoztatási kötelezettség a családjogi tartás új szabályaiban (Családi Jog XII. évfolyam 3. szám 11. oldal)

6. A Ptk. újítása - a tartáshoz való jog és a tartási kötelezettség megszűnése - Ptk. 4:212. §

„A tartáshoz való jog megszűnik a jogosult halálával, a határozott idő elteltével vagy a feltétel bekövetkeztével.

A tartási kötelezettség a kötelezett halálával megszűnik. A kötelezett haláláig esedékessé vált és meg nem fizetett tartásdíj - az örökhagyó tartozásaiért való felelősség szabályai szerint - átszáll az örökösre.”

A Csjt-hez képest a CsJK kifejezetten szól a személyhez fűződő jog/kötelezettség halál esetére szóló megszűnéséről, az akár a jogosult, akár a kötelezett oldalán következzen is be. Emellett nevesíti a határozott idő elteltével és feltétel bekövetkeztével történő megszűnést is, bár ennek gyakorlati jelentőségét szűk körben látom hasznosíthatónak. Kiskorú gyermek tartása körében nem találkoztam ilyen kikötéssel, míg nagykorú gyermek esetében az kifejezetten indokolt lehet akár a tanulmányok befejezésére előírt határozott időpont, akár a végzettség megszerzése mint feltétel meghatározásával.

Publikációm következő, második részében részletesen feldolgozom a kiskorú gyermek tartásának a szabályait, míg a továbbtanuló nagykorú gyermekre vonatkozóan a harmadik részben térek ki.

A gyermektartásdíj szabályai és gyakorlata a megállapítástól a végrehajtásig című publikációm második része a kiskorú gyermek tartására irányuló szabályokra fókuszál. Ezen belül külön szó esik a szülők megegyezésének a lehetőségéről, ill. annak hiányában a bíróság döntéséről. Munkámban kitérek a mai viszonyokat jellemző külföldön szerzett, valamint az eltitkolt jövedelem figyelembe vételével kapcsolatos problémákra, ill. gyakorlati megoldásokra.

V. A kiskorú gyermek tartásának különös szabályai - Ptk. 4:213-4:218. §-ai

A rokontartás közös szabályait követően - és a továbbtanuló nagykorú gyermek tartására vonatkozó speciális szabályokat megelőzően - a kiskorú gyermek tartásának különös szabályai találhatók, melyek között mindjárt az első szakasz kivételt enged az általános szabályok érvényesülése alól. Az eltérést engedő 4:213. § szerint:

„A szülőknek a kiskorú gyermekükkel szemben fennálló tartási kötelezettségére a rokontartás közös szabályait az e fejezetben foglalt eltérésekkel kell alkalmazni.”

A rokontartás általános szabályai tehát kizárólag a kiskorú gyermek tartására alkotott különös szabályok szerinti eltérésekkel érvényesülhetnek. Az egyik ilyen különös szabály a Ptk. 4:214. §-a, amelyből levezethetően vélelmezett a kiskorú gyermek tartásra való rászorultsága annak életkoránál, helyzeténél fogva. A törvény a kiskorú gyermek tartásra való rászorultságát főszabály szerint a nagykorúvá válásig vélelmezi. Bizonyos esetekben azonban a nagykorúság után is fennmaradhat ez a vélelem, hiszen a 18. életévét már betöltött, de még középfokú tanulmányokat folytató gyermek rászorultságát is vélelmezni kell akár annak 20 éves koráig terjedően. A vélelmezett rászorultságnak ezt a nagykorúsági határt átlépő szabályát az indokolja, hogy a gyermekek - rendszerint szüleik kérésére - gyakran nem 6, hanem 7 évesen kezdik meg az általános iskolai tanulmányaikat, majd a 8 osztály elvégzését követően ún. 0. osztályban, nyelvi előkészítő képzésben vesznek részt. Ezeket az időtartamokat figyelembe véve könnyen belátható, hogy a gyermekek az elvárható szorgalommal és eredménnyel folytatott középiskolai tanulmányaikat sok esetben nem 18 évesen, hanem később, akár

20 éves korukban fejezik be. A gyermek rászorultságának vélelme megdönthető, azaz a kötelezett azzal szemben bizonyíthatja, hogy gyermeke jövedelmi, vagyoni helyzete alapján nem szorul rá a tartására.

A Ptk. 4:194. § (2) bekezdéséből levezethető másik különös szabály, hogy a CsJK. kizárja a kiskorú gyermekkel szembeni érdemtelenségre való hivatkozást.

Végül a 4:215. § (1) bekezdése a kiskorú gyermek tartása körében további különös szabályként írja elő, hogy a tartásra köteles szülő a rokontartásnál szigorúbb szabályok mentén, akár a saját szükséges tartása korlátozásával is köteles kiskorú gyermeke tartására.

Ez utóbbi, a saját szükséges tartás korlátozásával járó gyermektartásdíj fizetési kötelezettséget taglalta a Kúria a 2015. június 9. napján kelt Pfv.II.21.421/2014/4. számú ítéletében.

A felperes keresetében a gyermek nála történő elhelyezése mellett az alperes kötelezését kérte havi 50.000 Ft határozott összegű gyermektartásdíj megfizetésére. A felperes szívességi lakáshasználóként egy barátja lakásában él a felek 2010. évben született gyermekével. Egyetemi tanulmányait még nem fejezte be, saját és gyermeke tartását a GYES-ből, családi pótlékból és alkalmi fordítói munkákból biztosítja.

Az alperes a gyermektartásdíj összegét havi 15.000 Ft-ban ismerte el. Előadása szerint egyetemi tanulmányai 2011. évi befejezését követően munkaviszonyt nem létesített. 2012. évben lakhatását testvérehez költözésével oldotta meg, aki a ház körüli munkák elvégzéséért cserébe ellátásáról is gondoskodott. Az alperes a per során házasságot kötött, orvos foglalkozású házastársával közös háztartásukban nevelik a 2014. évben született gyermeküket. Az alperes a házastársa szüleinek földjén mezőgazdasági tevékenységet folytat, állítása szerint jövedelme nincs.

Az elsőfokú bíróság ítéletével a gyermeket a felperesnél helyezte el és az alperest terhelő gyermektartásdíj fizetési kötelezettséget havi 40.000 Ft-ban állapította meg. Rámutatott arra, hogy az alperestől elvárható, hogy szakképzettségének megfelelő olyan jövedelemre tegyen szert, amelyből a gyermek szükséges tartása biztosítható.

Az alperes fellebbezése folytán eljáró másodfokú bíróság ítéletével az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyta. Indokolásában hangsúlyozta, hogy egyik fél sem rendelkezik igazolt rendszeres jövedelemmel, és a további bizonyítástól sem várható eredmény. Az alperestől a szülői felelősség körében elvárható, hogy olyan jövedelemre tegyen szert, amelyből a gyermeke szükségleteihez igazodó 40.000 Ft tartásdíj megfizetésére képes.

Az alperes által előterjesztett felülvizsgálati kérelmet a Kúria nem találta alaposnak. Az elsőfokú bíróság a szükséges bizonyítást lefolytatta, vizsgálta a felperes jövedelmi viszonyait, és hivatalból elrendelte a környezettanulmányok elkészítését. A perben eljáró bíróságok értékelték a felperes által nevelt gyermek, és az alperes háztartásában nevelkedő gyermek szükségleteit, az alperes szakképzettségét, az adóalapot képező jövedelem hiányát igazoló személyi jövedelemadó bevallást.

A gyermekek alapszükségleteivel kapcsolatos - lakhatás, étkezés, ruházkodás, óvodai, iskolai - kiadásokat a következetes bírói gyakorlat értelmében okiratokkal, bizonylatokkal igazolni nem kell. Köztudott, hogy a gyermek növekedésével ellátása, gondozása egyre magasabb mértékű ráfordítással, kiadással jár, amelyhez az alperesnek megfelelő mértékben hozzá kell járulnia.

A Kúria több határozatában rámutatott arra, hogy sem a gyermeknek a szükségleteihez igazodó mértékű tartáshoz fűződő jogát, sem pedig a szülőnek az anyagi viszonyaihoz mért tartás teljesítésére való kötelezettségét nem érinti az, hogy a szülő valós jövedelme egészben vagy részben nem tisztázható. Az építészmérnöki egyetemi végzettséggel rendelkező alperestől, mint a perbeli gyermekért felelős szülőtől elvárható, hogy a gyermeke tartásának biztosítása érdekében szakképzettségének megfelelő, vagy ahhoz hasonló munkakörben elhelyezkedjen. Az alperes javára nem értékelhető, hogy az egyetemi tanulmányainak befejezését követően az önellátását, házasságkötése után a családja ellátását is biztosító mezőgazdasági tevékenység végzésébe fogott. Az alperesnek az ehhez fűződő következmények felmérésekor számolnia kellett azzal, hogy a perbeli kiskorú gyermeke eltartásáról a saját szükséges tartásának rovására is gondoskodni köteles, a rendelkezésére álló anyagi eszközöket nem csak a saját háztartásában eltartott, hanem a felperes gondozásában lévő gyermekével is meg kell osztania. Ilyen körülmények mellett a másodfokú bíróság okszerűen és megalapozottan jutott arra a következtetésre, hogy az alperestől elvárható a havi nettó 200.000 Ft jövedelem elérése. Az alperesi jövedelem 20 %-ának megfelelő 40.000 Ft határozott

összegű tartásdíj pedig igazodik a perbeli gyermek indokolt szükségleteihez, nem sérti a kötelezett háztartásában nevelkedő gyermek érdekeit, és annak teljesítése az alperestől elvárható.

1. A gyermektartás módja - Ptk. 4:216. § (1) bekezdése

„A gyermeket gondozó szülő a tartást természetben, a különélő szülő elsősorban pénzben teljesíti (a továbbiakban gyermektartásdíj).”

Előfordulhat, hogy a kötelezett a tartást - saját, egyoldalú elhatározása alapján - természetben kívánja teljesíteni.⁶ A Csjt. 69/A. § (2) bekezdése a különélő szülő részéről a gyermek természetbeni tartását nem zárta ki, csupán a pénzben nyújtandó tartást az elsősorban teljesítési módnak írta elő. Ehhez képest a Ptk. 4:216. § (1) bekezdése azonos tartalommal bír, és a pénzbeni tartást nevesíti is mint gyermektartásdíjat. A Kúria egy ilyen, a természetbeni tartás választhatóságát hivatkozó szülő felülvizsgálati kérelme kapcsán az alábbiakra mutatott rá a 2015. november 10. napján kelt Pfv.II.20.331/2015/13. számú ítéletében:

A felperes keresetében kérte, hogy a bíróság kötelezze az alperest a közös gyermekük után hat hónapra visszamenőlegesen és a jövőre nézve gyermektartásdíj megfizetésére, amelynek mértékét havi 200.000 Ft-ban jelölte meg.

Az alperes a kereset elutasítását kérte. Arra hivatkozott, hogy a gyermeknek folyamatosan természetbeni tartást nyújt, kiadásai jelentős részét ő fizeti és a gyermeknek a kapcsolattartások során rendszeresen 10.000-20.000 Ft értékben vásárol, ill. zsebpénzt ad.

Az elsőfokú bíróság ítéletével kötelezte az alperest, hogy V. utónevű gyermeke tartására önkéntes teljesítéssel 2013. november 1. napjától kezdődően fizessen meg a felperesnek 100.000 Ft összegű gyermektartásdíjat. Az elsőfokú bíróság széleskörű bizonyítást folytatott le a kiskorú gyermek szükségleteire. Ítélete indokolásában részletesen felsorolta a gyermek havi kiadásainak összegét,

⁶ Boros Zsuzsa-Katonáné Pehr Erika-Körös András-Makai Katalin-Szeibert Orsolya: Az új Ptk. magyarázata III/IV. Polgári jog - Családjog (323. oldal)

egyéb nem rendszeres kiadásainak havi átlagát, amely alapján a gyermek teljes körű szükségleteit 200.000 Ft-ban állapította meg.

Az elsőfokú bíróság ítélete ellen mind a felperes, mind az alperes fellebbezéssel élt.

A másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét részben megváltoztatta és kötelezte az alperest a 2009. június 1. napjától 2014. március 31. napjáig terjedő időszakra tartásdíj fizetésére, melynek mértékét havi 50.000 Ft-ra leszállította. A másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletének tényállását kiegészítette, mivel a gyermek 2014. márciusától kezdődően az alpereshez költözött és ténylegesen Budapesten folytatja a tanulmányait. Megállapította, hogy ez a változás azt eredményezi, hogy a felperes 2009. június 1-je és 2014. március 31-e között érvényesíthet tartásdíj iránti igényt. A másodfokú bíróság rögzítette: a perben nem volt vitatott, hogy az alperes a gyermek tartására a pert megelőzően és a per kezdete óta a felperesnek közvetlenül pénzt nem adott át. Tény azonban az is, hogy a gyermek oktatási, tanulmányi, szabadidős költségeinek részbeni viselésével a tartáshoz hozzájárult, a felperes ugyanis valójában nem az alperesi költsékeztetést vitatta, hanem annak indokoltságát, szükségességét és mértékét. Az elsőfokú bíróság a peres felek jövedelmi viszonyait és a gyermek tényleges szükségleteit értékelve helyesen állapította meg, hogy a gyermek havi, pénzben kifejezett szükségletei elérik a 200.000 Ft-ot. A fentieknek megfelelően az alperest terhelő gyermektartásdíj fizetési kötelezettség - a természetbeni 50.000 Ft hozzájárulással - havi 50.000 Ft pénzbeli fizetési kötelezettséget jelent, ezért a másodfokú bíróság az alperest terhelő gyermektartásdíj fizetési kötelezettség mértékét 50.000 Ft-ra leszállította.

A jogerős ítélet ellen az alperes terjesztett elő felülvizsgálati kérelmet. Érvelése szerint az elsőfokú bíróság által megállapított tényállás szerint a gyermek tartásához legalább havi 100.000 Ft mértékben természetben hozzájárult, amiért a másodfokú bíróság helytelenül állapította meg havi 50.000 Ft-ban a természetben való tartás teljesítésének a mértékét.

A felperes a felülvizsgálati ellenkérelmében a jogerős ítélet hatályában való fenntartását kérte. Érvelése szerint a perben megállapítást nyert, hogy az alperes a kapcsolattartások alatt teljesített változó összegű és az alapkiadások közé nem tartozó rendszertelen kiadásokat a felperes tudta és vele való egyeztetése nélkül teljesítette.

A Kúria a jogerős ítéletet a felülvizsgálati kérelem és ellenkérelem kereti között bírálta felül, amiért a gyermek havi 200.000 Ft összegű szükségletét, és az alperes 100.000 Ft összegű fizetési kötelezettségét nem vizsgálta. A felülvizsgálati eljárásban abban a kérdésben kellett állást foglalnia, hogy az alperes a tartásdíjat teljes egészében természetben, avagy a jogerős ítélet szerint részben - 50.000 Ft-ig - teljesítette-e.

A Csjt. 69/A. § (2) bekezdése egyértelműen kimondja a különélő szülő pénzbeni tartási kötelezettségét. A Csjt. 69/B. §-a alapján a szülők a gyermek tartásának módjáról a törvény előírásaitól eltérően is megállapodhatnak, ennek hiányában azonban a különélő szülőnek nincs lehetősége a tartás természetbeni módját választani. Ez ugyanis azt jelentené, hogy az általa szubjektíve a gyermek szükségletének ítélt dolgok megvásárlásával a gyermek egyéb, hétköznapi életviteléhez szükséges kiadások finanszírozása alól mentesülne, illetve a gondozó szülő számára a költségek finanszírozása kiszámíthatatlanná válna. Helyesen és az irányadó bírói gyakorlatnak megfelelően foglalt állást a másodfokú bíróság abban, hogy a kapcsolattartás alatti természetbeni ellátás (és a gyermek igénye szerinti vásárlások) nem mentesítik a tartásra kötelezett szülőt a tartásdíj fizetési kötelezettsége alól, mivel a gyermek alapszükségletei kielégítése körében a lakhatásának biztosítása, nevelése keretében felmerülő költségek a gyermeket természetben gondozó szülőre hárulnak.

A másodfokú bíróság a perbeli adatok újraértékelésével okszerűen jutott arra a következtetésre, hogy az alperes a gyermek szükséges kiadásaihoz részben hozzájárult, ami azonban havonta legfeljebb 50.000 Ft összegben vehető figyelembe. A gyermek részére vásárolt, illetőleg neki adott természetbeni juttatások - a szülők erre vonatkozó megegyezése hiányában - a tartásdíj teljesítési módjának nem tekinthető. Önmagában ugyanis az, hogy az alperes a felperessel való egyeztetés nélkül a gyermek által igényelt cikket megvásárolta, illetve koncertjegyeket, külföldi nyaralásokat, táncműhelyt, táncoktatást, táncruhát finanszírozott, valamint zsebpénzt adott neki és mobiltelefont vásárolt, az internet költségeket finanszírozta, nem tekinthető az alapszükségletek költségeihez való hozzájárulásnak, a tartási kötelezettsége teljes körű megfizetésének.

A Kúria mindezzel azt az elterjedt helytelen gyakorlatot terelte helyes irányba, mellyel a különélő szülő a gyermek igényei szerinti vásárlásokkal kívánta teljesítettnek tekinteni a tartási

kötelezettségét. Egyértelművé tette, hogy a különélő szülő a szülők eltérő megállapodásának hiányában nem mentesül a tartásdíj-fizetési kötelezettség alól sem a gyermeknek adott zsebpénzzel, sem egyéb természetbeni juttatás nyújtásával, azaz ezen kiadások önkéntes vállalása mellett a tartásdíj megfizetésére továbbra is köteles marad.

2. A szülők megegyezése - Ptk. 4:217. §

„A gyermektartásdíj mértéke és megfizetésének módja tekintetében elsősorban a szülők megállapodása irányadó.”

A Ptk. a házastársi és élettársi tartás, valamint a rokontartás (stb.) mellett a kiskorú gyermek tartásdíja mértékére és megfizetése módjára vonatkozóan is elsődlegesen a szülők megállapodását szorgalmazza azzal, hogy megállapodásuk kialakítása során kötelesek figyelemmel lenni gyermekük érdekeire. Választásuk szerint megállapodhatnak a havonta (folyamatosan) esedékes gyermektartásdíj fizetésében, vagy az egyösszegű teljesítésben is. Fontos különbség azonban, hogy míg a szülők rendszeres, havonta előre fizetendő gyermektartásdíjról szóló megállapodása nincs alakszerűséghez kötve, azaz azt megköthetik szóban, írásban vagy akár ráutaló magatartással is - addig az egyszeri juttatással történő teljesítésről szóló megállapodás szigorú alakszerűséghez kötött. A Ptk. 4:217. § (2) bekezdése a Kúria korábbi, PK.106. számú állásfoglalása mentén formálódott bírói gyakorlat által kimunkált igénynek eleget téve feltételeket támaszt az ilyen tartalmú megállapodás érvényességéhez.⁷ Az egyik ilyen feltétel szerint a megállapodásban meg kell határozni azt az időszakot, amelyet az egyösszegű teljesítés fedez, míg a másik érvényességi feltétel a megállapodás gyámhatósági vagy bírósági jóváhagyása. A Ptk. emellett lényegesen szigorítja az egyösszegű teljesítést követően igényelhető tartásdíjra való jogosultság feltételét. Nem tartja elégségesnek a korábban követett és a gyakorlatban igen tágra értelmezett „ha a gyermek megfelelő tartásának biztosítása érdekében ez szükséges” kitételt, hanem azt újraszabályozva a Ptk. 4:217. § (3) bekezdésében csak szűk körben, a tartós jogviszonyokba való beavatkozás szabályaihoz hasonlóan akkor engedi meg, „ha a körülmények előre nem látható, lényeges változása miatt a gyermek érdekében vagy valamely fél súlyos érdeksérelmének elhárítása miatt indokolt”.

⁷ Boros Zsuzsa-Katonáné Pehr Erika-Körös András-Makai Katalin-Szeibert Orsolya: Az új Ptk. magyarázata III/IV. Polgári jog - Családjog (325. o.)

Az egyösszegű teljesítés egyezségben történő jóváhagyására fokozott és körültekintő bizonyítást követően kerülhet sor arra vonatkozóan, hogy a gondozó szülő jövedelmi- vagyoni viszonyainak, anyagi hátterének ismeretében a megállapodás nem sérti-e a gyermek megfelelő ellátásához szükséges érdekét. Fontos ezért rögzíteni mindazon adatokat, amelyeket a felek a megállapodásnál irányadónak tekintettek, az érdeksérelmet ugyanis az előre nem látható körülményváltozások esetén a tartásdíj utólagos megállapításának lehetősége hárítja el.⁸

3. A bíróság döntése - Ptk. 4:218. §

„A gyermektartásdíjról a szülők megegyezésének hiányában a bíróság dönt.”

A bíróság a tartásdíj módjának és mértékének megállapítása során - a rokонтartás általános szabályai szerint - figyelemmel van a gyermek indokolt szükségleteire, köztük nevelése és taníttatása költségeire. A bíróság azonban a döntéséhez a rokонтartás általános szabályain túl további speciális szempontokat is köteles figyelembe venni, melyeket a kiskorú gyermek tartására irányadó 4:218. § (2) bekezdés a) - e) pontjai tartalmazznak. Az általános és különös szabályok figyelembe vétele együttesen eredményezi azt, hogy a bíróság által megállapított gyermektartásdíj biztosítja a gyermek megfelelő tartását, harmonikus személyiségfejlődését.

Míg a korábban hatályban volt Csjt. 69/C. § (1) bekezdés a) pontja a gyermek tényleges szükségleteit, addig a Ptk. 4:218. § (2) bekezdés a) pontja a gyermek indokolt szükségleteit veszi alapul a tartásdíj meghatározása során⁹ - amely szükségletek mellett továbbra is figyelemmel kell lenni a szülők jövedelmi és vagyoni viszonyaira (b), további eltartásra szoruló gyermekeire (c) és a gyermek saját jövedelmére (d).

Újdonságként, a tanulmányait folytató nagykorú gyermek tartásáról szóló XXIX. számú PED-ben kifejtett álláspontot törvényi szintre emelve került be a Ptk. 4:218. § (2) bek. e) pontjába az a szabály, miszerint a gyermektartásdíj bírósági meghatározása során figyelembe kell venni a gyermeknek és rá tekintettel az őt nevelő szülőnek juttatott gyermekvédelmi, családtámogatási, társadalombiztosítási

⁸ Dr. Bencze Lászlóné: Konceptió és megvalósulás (Családi Jog 2011/1. szám 4. oldal)

⁹ Dr. Hajdú Emese: Tuti fix? - a gyermektartásdíj akkor és most. A tartásdíj határozott összegben történő meghatározása (Családi Jog XIII. évfolyam 3. szám 18. oldal)

és szociális ellátásokat is.¹⁰ Eszerint a gyermeket nevelő szülő jövedelmi viszonyainak vizsgálata során figyelembe kell venni a családi pótlékot, a családi adókedvezményt, a gyermek ingyenes vagy kedvezményes intézményi étkeztetését, ingyenes tankönyvét, ill. a szülő egyéb pénzbeli és természetbeni ellátását. Ennek másik oldalaként a Ptk. 4:201. § (3) bekezdése biztosítja a lehetőséget arra, hogy a gyermeket természetben gondozó szülő oldalán továbbra is figyelembe lehessen venni mindazt a többletmunkát, ill. jövedelem-kiesést, ami a gyermekneveléssel együtt jár. Így elszámolható javára például a gyermek betegségből való felépülése érdekében nyújtott lelkiismeretes ápolás, vagy a táppénz alacsony összege.

A Csjt. hatálya alatt követett, szükséges tartás gyakorlat által kimunkált értelmezése szerint a szülők anyagi lehetőségeikhez mérten a gyermek megfelelő szintű ellátását voltak hivatottak biztosítani, ami nem korlátozódott a létminimum szintjére, de egyben nem adott alapot a megtakarításra, felhalmozásra sem. Ehhez képest a Ptk. szóhasználata szerinti indokolt szükséglet lényegi változást nem hozott ugyan, azt azonban jobban kifejezésre juttatja, hogy a bíróságnak mindig az egyedi ügyben és az adott felek körülményeihez képest kell megtalálnia a helyes határokat. Jövedelmi és vagyoni viszonyaik függvényében tehát valós eltérés mutatkozhat az indokolt szükséglet tartalmának megtöltésekor aszerint, hogy pl. a szülők a gyermek ételmezése körében mennyire elkötelezettek a helyes táplálkozás és a minőségi, ám drágább élelmiszerek biztosítása iránt, ill. az iskoláztatás körében az idegennyelv és egyéb különórák anyagi többlet terhének közös viselésében. Ugyanígy egyediesítve dönthető el, hogy a gyermek indokolt szükségletei között elszámolható-e pl. a versenyszerű sportolással járó magasabb kiadás, vagy akár a mobiltelefon és egyéb informatikai eszközök biztosításának költsége is.

4. A szülők háztartásában eltartott más gyermekek és azok, akikkel szemben a szülőket tartási kötelezettség terheli - Ptk. 4:218. § (2) bekezdés c) pontja

„A gyermektartásdíj meghatározása során figyelembe kell venni a szülők háztartásában eltartott más - saját, mostoha vagy nevelt - gyermeket és azokat a gyermekeket, akikkel szemben a szülőket tartási kötelezettség terheli.”

¹⁰ Boros Zsuzsa-Katonáné Pehr Erika-Kőrös András-Makai Katalin-Szeibert Orsolya: Az új Ptk. magyarázata III/IV. Polgári jog - Családjog (327. oldal)

A bíróságnak a szülők jövedelmi és vagyoni viszonyai mellett fel kell tárnia azt is, hogy azok hány gyermek tartására kötelesek, és hogy ezen köteleességüknek saját háztartásukban természetbeni tartással, avagy tartásdíj fizetéssel tesznek eleget.

A szülők által eltartott gyermekek körében sajátos módon kell figyelembe venni a mostohagyermeket. A Ptk. 4:198. §-a egyetlen rendelkezésként szól a mostohaszülő-mostohagyermek kapcsolatáról. Kimondja egyrészt, hogy a mostohagyermek az együttélő házastárs olyan, tartásra szoruló kiskorú gyermeke, akit házastársa az ő beleegyezésével hozott a közös háztartásba, másrészt azt is, hogy a mostohagyermek tartása csak természetbeni tartás lehet, ami nem érinti a vér szerinti szülő tartási köteleességét.¹¹

5. A gyermek indokolt szükségleteinek köre - Ptk. 4:218. § (3) bekezdése

„A gyermek indokolt szükségleteinek körébe tartoznak a megélhetéséhez, egészségügyi ellátásához, neveléséhez és taníttatásához szükséges rendszeres kiadások. Ha a gyermek érdekében olyan rendkívüli kiadás szükséges, amelynek fedezését a tartásdíj kellő előrelátás mellett sem biztosítja, a tartásra kötelezett e rendkívüli kiadás arányos részét is köteles megtéríteni.”

A Ptk. immár kifejezetten nevesíti a gyermek indokolt szükségleteinek körét, így ide tartoznak a megélhetéshez, egészségügyi ellátáshoz, neveléshez és taníttatáshoz szükséges rendszeres kiadások. Emellett a bíróság a gyermektartásdíj megállapítása során figyelembe veszi a gyermek életkorát, tartós vagy állandó betegségét is. A szülő törvényes tartási kötelezettsége a gyermek ún. alapszükségleteire terjed ki, önkéntes kötelezettségvállalás hiányában viszont nem terjed ki a luxusigények biztosítására. Az alapszükségletek körébe azonban nem csupán a lakhatás, az egészséges ételmezés, ruházkodás, valamint a kiskorú gyermek taníttatásával kapcsolatos kiadások, hanem a kulturális, sportolási és bizonyos rendkívüli képzésben való részvétel szokásos költségei is beletartoznak, sőt az alapszükségletek köre - a gyermek korától, egészségi állapotától,

¹¹ Dr. Kőrös András: A családjog jövője - „Fontolva haladás” az új Ptk. Családjogi Könyve 8. és 9. rész (Családi Jog V. évfolyam 1. szám 4. oldal)

irányultságához igazodó neveltetésének feltételeitől, és esetleg más, egyéni körülményektől függően - eltérő is lehet.

Annak érdekében, hogy a szülők a terheiket egymással arányosan megosztva viseljék, a jogszabályhely a rendszeres kiadások mellett megtérítést ír elő az olyan rendkívüli kiadások arányos részére, amelyek fedezését a tartásdíj kellő előrelátás mellett sem biztosítja. Ilyen rendkívüli kiadásként kérhető pl. a fogszabályzó nagyságrendileg 100.000-300.000 Ft közötti kiadásának a fele részben történő megtérítése. A Legfelsőbb Bíróság PK 105. számú állásfoglalása szerint a Csjt. 65. §-ában és 69/A. §-ának (1) bekezdésében foglalt rendelkezésekből az következett, hogy ha a gyermek érdekében olyan rendkívüli kiadás volt szükséges, amelynek fedezését a tartásdíj kellő előrelátás mellett sem biztosíthatja, a tartásra kötelezett e rendkívüli kiadás arányos részét megtéríteni köteles. E körben a Legfelsőbb Bíróság a 2009. október 27. napján kelt Pfv.II.20.224/2009/3. számú ítéletében kifejtette, miszerint az indokolt tanulmányokkal összefüggő beiskolázási költségek évente egy alkalommal történő felmerülésének a ténye és azok köztudomásúan magas összege az említett költségek rendkívüli kiadásként történő minősítését nem indokolja.

6. Hivatalbóli bizonyítás - Ptk. 4:218. § (4) bekezdése és Pp. 286. § (1) bekezdése

„A tartásdíj összegét gyermekenként általában a kötelezett átlagos jövedelmének tizenöt-huszonöt százalékában kell meghatározni. Az átlagos jövedelem megállapításánál rendszerint a kötelezettnek a kereset megindítását megelőző egy évi összes jövedelmére figyelemmel kell lenni.”

„A bíróság a házassági perben az általa szükségesnek ítélt bizonyítást hivatalból is elrendelheti.”

A bíróság a Ptk. 4:218. § (4) bekezdése szerinti kötelezettsége teljesítéseként a gyermektartásdíj meghatározásához körültekintően vizsgálja a szülők jövedelmi és vagyoni viszonyait, melynek érdekében hivatalból is elrendelhet bizonyítást. A hivatalbóli bizonyítás lehetőségét a Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (Pp.) biztosítja, amelynek 164. § (2) bekezdése szerint a bíróság akkor rendelhet el hivatalból bizonyítást, ha azt a törvény megengedi. Ezen felhatalmazáson alapultan a Pp. különleges eljárásokról szóló XV. fejezete kimondja (286. § (1) bekezdés), hogy a

bíróság a házassági perekben hivatalból is elrendelheti az általa szükségesnek talált bizonyítást.¹² A házassági perek között pedig - az érvénytelenítés, az érvényesség, ill. létezés vagy nemlétezés megállapítása iránti perek mellett - megtaláljuk a házassági bontópereket is, amelyben a házasság felbontása mellett egyidejűleg kérhető a bíróság döntése pl. a gyermek tartására vonatkozóan is. Ilyen igény azonban önállóan is érvényesíthető, amiből következően a bíróság a felek tényleges helyzetének teljes körű feltárása érdekében (akár a bontóperben, akár az önállóan érvényesített gyermektartásdíj megállapítása iránti perben) a felek által szolgáltatott bizonyítékok, az egyik fél beismerése, vagy mindkét fél egyező előadása stb. mellett dönthet a hivatalbóli bizonyítás elrendeléséről.

A bíróságnak a tartásdíj megállapításához be kell szerezni mindkét szülő jövedelmi és vagyoni viszonyaira vonatkozó adatokat. Erre tehát nem szükséges külön indítvány, figyelemmel a hivatalból is elrendelhető bizonyításra. Hivatalbóli bizonyításra azonban csak a kiskorú gyermek érdekében van mód, amiért a tartás leszállítása iránti perben kizárt a hivatalbóli bizonyítás elrendelése; és a bizonyítás az általános szabályok szerint folytatható le. A hivatalbóli bizonyításra akkor is szükség van, ha a felek a bíróság előtt egyezően nyilatkoznak, vagy az egyik fél nem vitatja a másik előadását, továbbá akkor is, ha a felek a gyermektartásdíj megállapításáról, ill. felemeléséről egyezséget kívánnak kötni. Ennek fő oka, hogy a későbbi megváltoztatás iránti igény elbírálásához szükséges a felek lényeges körülményeit jelentő körben a szülők jövedelmi, vagyoni helyzetének, valamint a gyermek szükségleteinek a feltárása.

A hivatalbóli bizonyítás lehetőségét/kötelezettségét eltérően értékelte az első- és másodfokú bíróság az alábbi ügyben:

Az elsőfokú bíróság az ítéletében a keresettel egyezően rendezte a szülői felügyeleti jog gyakorlását, kötelezte az alperest gyermekenként és havonta 60.000 Ft gyermektartásdíj fizetésére, valamint szabályozta a gyermekek és az alperes közötti kapcsolattartás rendjét. A bíróság által megállapított tényállás szerint a felperes ügyintézőként havi nettó 89.000 Ft-ot keres, ami mellett 29.600 Ft családi pótlékot kap, ill. az alperes 2015. november hónaptól kezdődően megfizet a felperesnek gyermekenként és havonta 20.000 Ft gyermektartásdíjat. Az alperes édesanyja háztartásában él,

¹² Dr. Szeibert Orsolya: Család - gyermek - vagyon; A joggyakorlat kihívásai (233. oldal)

ingatlanl, értékesebb vagyontárggyal nem rendelkezik. A felek közös gyermekén kívül más személy tartásáról nem köteles gondoskodni.

Az elsőfokú bíróság a gyermektartásdíj fizetés iránti igény megalapozottságát és az alperes keresettel egyező kötelezését arra alapította, hogy az alperes a bíróság felhívása ellenére sem tett részletes nyilatkozatot jövedelmi és vagyoni viszonyaira, bevételeire és kiadásaira. A bíróság a tárgyalási jegyzőkönyv tanúsága szerint figyelmeztette az alperest, hogy amennyiben a felhívásra nem nyilatkozik, ill. jövedelmi-vagyoni körülményeit nem igazolja, az ebből származó bizonyítatlanság tényét a mulasztó alperes terhére fogja értékelni. Az ítélet indokolása utal a Pp. 141. § (6) bekezdésében írtakra, miszerint ha a felek valamelyike tényállításának, nyilatkozatának előadásával, bizonyítékainak előterjesztésével alapos ok nélkül késlekedik és e kötelezettségének a bíróság felhívására sem tesz eleget, a bíróság a fél előadásának, előterjesztésének bevárása nélkül határoz, kivéve, ha álláspontja szerint a fél előadásának, előterjesztésének bevárása a per befejezését nem késlelteti.

A bíróság az alperes mulasztásából származó bizonyítatlanság tényét az alperes terhére értékelte, ennek alapján elfogadta a felperes nyilatkozatát arra vonatkozóan, hogy az alperes a külföldi munkavégzésével összefüggésben havi átlagban 500.000 Ft bevételre tesz szert.

Az alperes fellebbezése folytán eljáró másodfokú bíróság az elsőfokú ítéletet a gyermektartásdíj megállapító részében hatályon kívül helyezte és e körben az elsőfokú bíróságot a per újabb tárgyalására és újabb határozat hozatalára utasította. Megállapította, hogy az elsőfokú bíróság a tényállás megállapításához szükséges bizonyítási eljárást nem fogatosította, amiért a tényállás hiányos, annak kiegészítése indokolt. Álláspontja szerint az elsőfokú bíróság lényeges eljárási szabálysértést követett el, amikor a gyermektartásdíj megállapítása tekintetében nem fogatosított hivatalból bizonyítást, hanem az alperest hívta fel bizonyítékai előterjesztésére, jövedelmének igazolására.

A perben az elsőfokú bíróságnak a felek jövedelmi és vagyoni viszonyainak tisztázása érdekében hivatalból kellett volna bizonyítást lefolytatni, figyelemmel a kiskorú gyermek érdekeit, jogait

hangsúlyozó Ptk. 4:2. § és 4:4. §-aira, illetve a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény 8. § (1) bekezdésében foglaltakra.

A Pp. 286. § (1) bekezdése szerint a bíróság a házassági perben az általa szükségesnek talált bizonyítást hivatalból is elrendelheti. Ez a rendelkezés a következetes bírói gyakorlat értelmében nemcsak a szűk értelemben vett házassági perben érvényesül, hanem a Pp. 282. §-a alapján a házassági perrel összekapcsolható más keresetek esetén is annak érdekében, hogy minden, a kiskorú gyermeket érintő kérdésben megnyugtató, az érdekeit széles körben figyelembe vevő határozat születhessen.

Ezt az alapelvi szintű elvárást fejezi ki a Pp. 287. §-a is, amely szerint a bíróság a házassági perben a tárgyalás elhalasztása esetén a szükséghez képest hivatalból is határoz, ideiglenesen, többek között a kiskorú gyermek elhelyezéséről, tartásáról és a szülő és gyermek közötti kapcsolattartásról. Emellett a Pp. 290. § (1) bekezdése kimondja, hogy a házasság érvénytelenítése vagy felbontása esetében a bíróságnak a közös kiskorú gyermek elhelyezése és tartása felől szükség esetén erre irányuló kereseti kérelem hiányában is határoznia kell. Az idézett jogszabályi rendelkezéseknek értelemszerűen akkor is érvényesülniük kell, ha a kiskorú gyermek feletti szülői felügyeleti jog szabályozása, vagy a kapcsolattartásra vonatkozó döntés nem házassági perben történik.

Mindebből következően egységes a bírói gyakorlat ate tekintetben, hogy az elsőfokú bíróságnak a kiskorú gyermeket érintő szülői felügyeleti jog gyakorlása és kapcsolattartás szabályozása, gyermektartásdíj megállapítása esetén akkor is hivatalból kell bizonyítást lefolytatnia, ha ezen rendelkezések meghozatala nem a házassági perben történik.

Miután az elsőfokú bíróság az alperes jövedelmének tisztázása érdekében hivatalbóli bizonyítást nem folytatott le, alaptalanul vett figyelembe a gyermektartásdíj alapjaként a felperes által előadott és okirattal nem igazolt havi 500.000 Ft-os jövedelmet. Az elsőfokú bíróságnak a megismételt eljárás során hivatalból be kell szereznie az alperes munkáltatójától a Ptk. 4:218. § (4) bekezdése alapján a kereset megindítását megelőző egy évre vonatkozó jövedelemigazolást.

7. Külföldi jövedelem figyelembe vétele

A külföldön dolgozó magyar munkavállalók jelentős, emelkedő száma új probléma megoldását igényelte a gyakorlattól. Ezen munkavállalók egy része ugyanis magyar cég alkalmazásában külföldi kiküldetésben végzi munkáját, és rendszerint alacsony alapbér mellett a külföldön felmerülő többletköltségei fedezésére költségtérítésben részesül. Az 1998. január 1. napjával hatályos Csjtr. 10. § (6) bekezdése a költségtérítést az étkezési és üdülési hozzájárulással egyezően kiemelte a tartásdíj alapjául szolgáló jövedelmek köréből. Egyértelművé tette, hogy a külföldön kiküldetésben foglalkoztatott munkavállaló költségtérítése (napidíja, ellátmánya) után fő szabály szerint nem kell tartásdíjat fizetni. A bírói gyakorlat által kialakított megoldás szerint a költségtérítés a gyermektartásdíj alapjába nem számít bele, azonban a tartásdíj mértékének meghatározása során mégis értékelést nyer annak körében, hogy a kötelezett a megélhetési költségei egy részét nem a tartás alapjául szolgáló jövedelemből finanszírozza. Az ilyen ügyekben elengedhetetlen a külföldi tartózkodással felmerülő kiadások feltárása, melyek közül a kötelezett javára értékelendők a lakhatással, étellemezéssel stb. együtt járó többletkiadások. Emellett a kötelezett javára számolható el az is, hogy a külföldi tartózkodása mellett a hazai lakhatását is finanszíroznia kell.

Visszatérően felmerül annak igénye, hogy a bíróság a gyermektartásdíj alapjául legyen figyelemmel a kötelezett külföldi jövedelmére is. Erre a problémára reagált a Kúria az alábbi, 2015. április 21. napján kelt Pfv.II.20.987/2014/4. számú jogesetben:

A felperes keresetében az alperessel kötött házassága felbontása mellett azt kérte a bíróságtól, hogy az alperes a felek P. utónevű közös gyermekük tartására fizessen meg havi 35.000 Ft kiegészítő tartásdíjat. Állította, hogy a kamionsofőrként dolgozó alperes jelenleg is 280.000 Ft nettó jövedelemmel rendelkezik, napidíját nem használja fel, külföldön a kamionban alszik, az ételmezt pedig itthonról viszi.

Az alperes maga is kérte a házasság felbontását, azonban a felperes által igényelt kiegészítő tartásdíj mértékét vitatva azt csupán 8.000 Ft-ban ismerte el. Álláspontja szerint a tartásdíj alapjába a napidíja nem számítható be, mert azt külföldön felmerülő költségei fedezésére kapja. Biztos

jövedelme egyedül a 85.000 Ft-os bérjövedelem, erre alapítva vállalta a kiegészítő tartás megfizetését.

Az elsőfokú bíróság ítéletével a felek házasságát felbontotta és kötelezte az alperest, hogy P. utónevű gyermeke tartására fizessen meg a felperesnek havi 21.000 Ft határozott összegű kiegészítő tartásdíjat. Indokolása szerint a végzett munka anyagi elismerését szolgáló rendszeres személyi juttatás a gyermektartásdíj alapjához tartozik akkor is, ha a munkáltató azt költségtérítésnek tünteti fel. Az elsőfokú bíróság bizonyítást folytatott le az alperesnek a jövedelme mellett kapott költségtérítésből történő tényleges megtakarítására. A bíróság abból azt a következtetést vonta le, hogy az alperes a költségtérítésként kapott napidíjból az általa állítottakkal ellentétben nagyobb összeget tud megtakarítani, ennek összegét mérlegeléssel 80.000 Ft-ban állapította meg. Az alperes tartásdíj alapját képező rendszeres havi jövedelmét ezáltal 170.000 Ft-ban határozta meg.

Az elsőfokú bíróság ítélete ellen - a kiegészítő tartás mértékét sérelmezve - az alperes terjesztett elő fellebbezést.

A másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét részben megváltoztatta és az alperes kiegészítő tartásdíj fizetési kötelezettségének összegét havi 8.000 Ft-ra leszállította. A másodfokú bíróság álláspontja szerint helytállóan állapította meg az elsőfokú bíróság, hogy az alperes a P. utónevű gyermeke után tartásdíj kiegészítésre köteles. Jogsértő volt azonban a napidíjnak a tartásdíj alapjául szolgáló jövedelemként való figyelembevétele. Osztotta az alperes jogi álláspontját abban, hogy a munkáltató által fizetett költségtérítés nem minősül a végzett munka anyagi elismerését szolgáló személyi juttatásnak. A külföldi munkavégzéshez kapcsolódó, az ottani tartózkodással felmerülő szállás, ételmezés és egyéb költségek munkabérként nem vehetők figyelembe, hiszen azok rendeltetése nem a végzett munka anyagi elismerését, hanem a felmerült tényleges költségek megtérítését szolgálja. Ennek mértékét pedig a 285/2011. (XII.22.) Kormányrendelet szabályozza, melynek 1. §-a értelmében a napi 40 eurónak megfelelő forintösszeg igazolás (számla) nélkül elszámolható költség.

A Cs.jtr. 10. § (6) bekezdése egyértelműen kimondja, hogy a tartásdíj alapját a költségtérítés nem képezi. A bíróság tehát a meghatározott célra biztosított költségtérítést nem minősítheti át munkabérnek, vagy munkabér jellegű juttatásnak.

A jogerős ítélet ellen a felperes terjesztett elő felülvizsgálati kérelmet. Érvelése szerint a másodfokú bíróság jogszabálysértően nem vette figyelembe az alperes költségtérítésből eredő megtakarítását a tartásdíj alapjaként, holott az alperes maga is elismerte, hogy abból bizonyos mértékű megtakarítást tud képezni. A felperes szerint teljesen életszerűtlen, hogy egy kamionsofőr külföldi munkavégzése során szállodában, panzióban aludjon, rendszeresen étteremben étkezzon, a havi 85.000 Ft-os munkabérért ilyen megerőltető munkát végezzen, amely miatt akár több héten át is távol van az otthonától.

A Kúria a felülvizsgálati kérelmet nem találta alaposnak. A perbeli esetben abban kellett állást foglalnia, hogy a külföldi munkavégzés során költségtérítésként (napidíjként) kapott összeg a gyermektartásdíj alapját képezi-e.

A Csjt. végrehajtásáról szóló 29/1997. (XII.12.) IM rendelettel módosított 4/1987. (VI.14.) IM rendelet (Csjtr.II.) 10. §-ából levezethetően a gyermek szükségleteinek kielégítése érdekében lényegében a kötelezett minden rendszeres és nem rendszeres jövedelme a gyermektartásdíj alapjául szolgálhat, kivéve a Csjtr.II. 10. § (6) bekezdésében felsorolt juttatásokat. A Kúria több esetben kifejtette, hogy annak megítélése, hogy mi minősül a tartásdíj alapjául szolgáló jövedelemnek és mi költségtérítésnek, azt nem az adó- és társadalombiztosítási jogszabályok, vagy az államháztartás működési rendjéről szóló rendelet alapján kell eldönteni, mert azok a felek magánjogi jogviszonyában nem irányadóak.

A Kúria több eseti döntésében rámutatott, hogy a munkavállaló részére kifizetett juttatás jogcímét illetően nem a juttatás elnevezésének, hanem a rendeltetésének van elsősorban jelentősége. Ezért, bár a költségtérítésként kapott összeg nem vehető munkabérként figyelembe, ha az ezen a címen feltüntetett és kifizetett összegről megállapítható, hogy annak rendeltetése nem a felmerült költségek megtérítése, hanem a munkaviszonyon alapuló személyes közreműködést, a végzett munka anyagi elismerését szolgálja, ténylegesen a munkabérrel vonható egy kategóriába.

A perbeli esetben abban kellett állást foglalni, hogy az alperes a magyarországi munkáltatójától a külföldi munkavégzésével összefüggésben kapott napidíj, illetve költségtérítés címén fizetett összeg a Csjtr.II. 10. § (2) bekezdésének a) és b) pontjában felsorolt jövedelmek valamelyikébe besorolható, vagy a (6) bekezdésben foglalt tartásdíj alapját nem képező juttatásnak minősül. Levezette, hogy a

tartás alapjának meghatározása során a költségtérítés összegét csak akkor és annyiban kell és lehet figyelmen kívül hagyni, ha és amennyiben azt a kötelezett nem a munkaviszonybeli kötelezettségeinek teljesítéséért, hanem a külföldi munkavégzésével kapcsolatban felmerülő többletköltségeinek a fedezeteként kapja. Ebből pedig az következik, hogy a tényleges többletköltségek fedezeteként kapott költségtérítés a tartás alapjaként nem vehető figyelembe, de a tartás mértékének meghatározása során értékelhető, hogy a tartásra kötelezett a saját megélhetését nem, illetve nem teljes egészében a tartás alapjául szolgáló jövedelemből biztosítja, illetve, hogy a huzamos, rendszeres külföldi munkavégzése során itthoni kiadásai mérsékeltek.

A perbeli esetben a felperest terhelte annak bizonyítása, hogy az alperes elismerésén túlmenően az általa állított kiegészítő tartás megfizetésére az alperes teljesítőképességgel rendelkezik.

A perben nem volt vitatott, hogy az alperes kizárólag a munkáltatójától kap juttatást, azaz egyéb jövedelemforrással nem rendelkezik. Mivel pedig a fentiek szerint a költségtérítés a gyermektartásdíj alapjában nem számolható el, helyesen és a jogszabálynak megfelelően járt el a másodfokú bíróság, amikor az alperes által vállalt összegre mérsékelte a kiegészítő tartás mértékét.

Ezt meghaladóan a Kúria rámutat arra, hogy a költségtérítés akár teljes, akár részbeni összegének a gyermektartásdíj alapjába történő bevonása a fokozott veszéllyel járó tevékenységet folytató alperes személyes szükségleteinek minimálisra szorításával járna. Az alperes terhére nem értékelhető, hogy az a költségtérítést az adott hónapban felhasználja-e, avagy abból megtakarítást eszközöl.

8. Eltitkolt jövedelem becslés útján történő megállapítása

A gyermektartásdíj meghatározása során a gyermek indokolt szükségletei mellett mindkét szülő jövedelmi viszonyait és vagyoni helyzetét is figyelembe kell venni. A bíróság az e körben lefolytatott bizonyítási eljárás során gyakran tapasztal eltitkolt, vagy az igazolttól eltérő jövedelmi-vagyoni helyzetet a kötelezett oldalán. A következőket ítélezési gyakorlat ilyen esetben a keresetkimutatással és adóbevallással igazolt jövedelem mellett a kötelezett lakás- és életkörülményeit, valamint vagyoni viszonyait és életmódját is értékelési körébe vonja, ami alapján becsléssel állapítja

meg a tartásdíj alapját.¹³ A gyermeknek a szükségleteihez igazodó mértékű tartásához való jogát nem érinti az, ha a szülő valós jövedelme részben vagy egészben nem tisztázható, ezért a gyermektartásdíjjal kapcsolatos jogvitában a szülői jövedelem összezszerűségénél alkalmazott bírói mérlegelés nem jogszabálysértő. A Kúria több döntésében kifejtette, hogy a tartásdíj megállapítása során a kimutatható jövedelem mellett mérlegelési körbe kell vonni a vagyoni körülményeket is, amelyek az alperes valós jövedelmi, vagyoni helyzetének feltárásához vezetnek. E körben pedig értékelni kell a kötelezett életmódját, valamint kimutatott bevétele és kiadásai közötti ellentmondást.

A Csjt. hatályon kívül helyezését követően a 2013. évi V. törvény és ezen belül a IV. Családjogi Könyv hatályba lépésével abban nem történt változás, hogy a családjogi jogviszonyokban a gyermek érdekei és jogai fokozott védelmének szem előtt tartásával kell továbbra is eljárni. Ezt láthatjuk érvényesülni a Kúria 2014. március 4. napján kelt Pfv.II.20.785/2013/4. számú ítéletében is, mely a becsléssel megállapított kötelezeti jövedelem kérdését járta körbe.

A peres felek 2011. évben kötött perbeli egyezsége szerint a felperes vállalta, hogy két kiskorú gyermeke tartására megfizet gyermekenként és havonta 30.000 Ft gyermektartásdíjat.

A felperes keresetében a gyermektartásdíj leszállítását kérte oly módon, hogy 2012. április 1-jétől kezdődően gyermekenként és havonta 12.000 Ft megfizetését vállalja. Előadása szerint korábbi munkaviszonya 2012. január hónapban megszűnt, 2012. április 1-jétől történő elhelyezkedésével havi bruttó jövedelme 93.000 Ft.

Az alperes a kereset elutasítását kérte. Álláspontja szerint a felperes jövedelmi viszonyaiban nem következett be olyan jellegű változás, ami alapul szolgálhatna a gyermektartásdíj leszállítására.

Az elsőfokú bíróság ítéletével a felperes keresetét elutasította. Széleskörű bizonyítási eljárás lefolytatását követően megállapította, hogy a felperes jövedelmi viszonyaiban változás nem történt, tényleges csökkenés nem következett be. A körülmények változását maga idézte elő azzal, hogy

¹³ Dr. Szeibert Orsolya: Családi jog (276. oldal)

megszüntette az egyébként magas rendszeres jövedelmet eredményező állását és a saját alapítású Kft-ben a saját jövedelmét maga határozta meg a minimálbérnek megfelelő összegben.

Az elsőfokú bíróság megítélése szerint életszerűtlen volt a felperes azon előadása, hogy a kimagaslóan jövedelmező munkaviszonyát azért szüntette meg közös megegyezéssel, hogy gyakorlatilag ugyanazt a tevékenységet a korábbi munkabére ötödéért láthassa el, mindezt annak tudatában, hogy jelentős fizetési kötelezettségei állnak fenn, amit azóta is folyamatosan teljesít, hogy nettó jövedelme csupán havi 60.000 Ft.

Az elsőfokú bíróság megítélése szerint a felperes azért hagyta ott a meglehetősen magas munkabérrel járó határozatlan idejű jogviszonyát közös megegyezéssel és az új munkahelyén azért határozta meg a munkabérét a minimálbérben, hogy ezzel a tartásra jogosult alperes igényét kijátssza, illetőleg a tartásdíj összegét csökkentse. A felperes ezen felróható magatartására azonban előnyök szerzése végett nem hivatkozhat, így a körülmények általa előidézett változásának eredményeként a tartásdíj leszállítását sem igényelheti.

A másodfokú bíróság ítéletével az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyta. Rámutatott, hogy a kimutatott jövedelemnél magasabb jövedelemre utalnak a felperes elismert kiadásai, amelyek havi szinten - a gyermektartásdíj nélkül - a 200.000 Ft-ot is meghaladják. Mindezeket összességében értékelve a másodfokú bíróság is úgy ítélte meg, hogy a felperes jövedelme az egyezségkötés óta nem csökkent. A felperes ugyan azt adta elő, hogy a kiadásait az utóbbi időben kölcsönökből és ajándékokból fizeti, azonban azokat lehetséges lenne a Kft. eredményéből is fedezni. Saját üzleti döntése volt, hogy a magánéletbeli kiadásaihoz ilyen forrásokat is igénybe vesz.

A jogerős ítélet ellen a felperes nyújtott be felülvizsgálati kérelmet, amely azonban nem volt alapos. A Kúria szerint a perben eljáró bíróságok helyesen jutottak arra a következtetésre, hogy a felperes változatlanul megfelelő jövedelemmel rendelkezik ahhoz, hogy a korábbi egyezségnek megfelelő mértékű gyermektartásdíjat megfizesse. Az ítélezési gyakorlatnak megfelelően a kereseti kimutatásban igazolt adatok mellett a felperes vagyoni körülményeit, életvezetését és kiadásait is mérlegelési körükbe vonták, és ennek alapján határoztak a gyermektartásdíj mértékéről, ill. a gyermektartásdíj leszállítása iránti kereseti kérelemről. A felperes által vezetett cég rentábilis,

nyereséges működése már az alapításkor biztosítva volt, semmivel nem igazolható, illetve magyarázható a felperes azon döntése, miszerint annak tudatában, hogy három gyermek eltartására köteles és ezen túlmenően jelentős egyéb, havonta ismétlődő fizetési kötelezettségek terhelik, csupán a minimálbérnek megfelelő összegért vállalta a cég ügyvezetési feladatait. A felperes emellett kizárólagos jogosultsággal rendelkezik a cég bankszámlája felett, számos kiadását, közöttük személyes jellegűeket is a cég számlájával finanszíroz, olyanokat, amelyeket a cég költségeként legálisan elszámolhat (pl. cégautó, étkezések, szemüveg stb.).

A felperes igazolt havi kiadásai is egyértelműen azt támasztják alá, hogy nyilvánvalóan magasabb tényleges jövedelemmel rendelkezik az általa meghatározott minimálbér összegénél. Ezzel összefüggésben életszerűtlen azon előadása, hogy a többszázezer forintos különbözetet édesanyja finanszírozza a nyugdíjából, illetve megélhetésének forrásául részben baráti kölcsön szolgál.

A felperestől egyébként elvárható, hogy szakmai ismeretét, üzleti kapcsolatait kamatoztatva a Kft-ben olyan jövedelem mellett végezze a tevékenységét, amelyből a gyermekei megfelelő szintű eltartását a korábbiaknak megfelelő mértékben biztosítani tudja, erre ugyanis a Kft. megfelelő jövedelmezőségére tekintettel a feltételek adottak, illetve ennek hiányában más, hasonló tevékenységi körű vállalkozás keretében megteremthetők. Az eljáró bíróságok tehát megfelelően jutottak arra a következtetésre, hogy az alperes életvitele, vagyoni helyzete, fizetési kötelezettségei alapján változatlanul a korábbi, magas szintű jövedelemmel rendelkezik, ami lehetővé teszi, hogy a gyermekek szükségleteihez, tartásához a korábbiak szerinti mértékben járuljon hozzá.

9. A tartásdíj %-os mértékű, avagy határozott összegű meghatározása - Ptk. 4:218. § (4) bekezdése

A szülők megállapodásukban továbbra is szívesen határozzák meg a jól bevált százalékos arányban a tartást, a bíróság azonban azt csak határozott összegben állapíthatja meg.¹⁴ Egy felülvizsgálat folytán 2014. évben (!) a Kúria elé került Pfv.II.20.678/2014/6. számú ügyben a felülvizsgálattal elő fél - egyebek mellett - a Csjt. 69/C. § (3) bekezdésében írtak megsértésére hivatkozással azzal támadta a másodfokú bíróság jogerős döntését, hogy az a törvényi sorrendtől eltérve mellőzte a százalékos

¹⁴ Dr. Szeibert Orsolya: Családi jog (290. oldal)

marasztalását, és írt elő számára határozott összegű gyermektartásdíj fizetési kötelezettséget. A mintegy 30 éves (1987.07.01. napjától hatályos) jogszabályhely egyik utolsó alkalmazása során a Kúria még kimondta, hogy téves a százalékos arány elsődlegességére épített érvelés. A jogszabályhely - a kötelezően alkalmazandó sorrendiség hiányában - a bíróság mérlegelési körébe utalja annak meghatározását, hogy a tartásdíj megfizetésének melyik formáját - a százalékos, a határozott összegű, illetve a két forma vegyítését - értékeli-e a legoptimálisabbnak, a gyermek érdekének és a kötelezett teljesítőképességének leginkább megfelelőnek.

A Ptk. hatályba lépését követően az egyes bíróságok eltérő gyakorlata volt megfigyelhető abban a kérdésben, hogy továbbra is megállapítható-e százalékos mértékben a gyermektartásdíj, illetve a felek köthetnek-e ilyen tartalmú egyezséget? A Kúria elnöke által életre hívott Tanácsadó Testület véleménye szerint azon túl, hogy a bíróság ítéletében csak határozott összegben állapíthatja meg a tartásdíjat, „perbeli vagy peren kívüli egyezség tartalmaként a százalékban való meghatározás nem minősül jogellenesnek, de ilyen esetben a feleknek pontosan meg kell határozniuk, hogy milyen jövedelmekből, milyen százalékban kelljen tartást fizetni”. A véleménnyel teljes mértékben egyetértve ahhoz hozzáfűzném, hogy a százalékos marasztalás a gyermek érdekében álló számítási mód. Azáltal ugyanis, hogy a tartós, hosszú évekre fennálló fizetési kötelezettség alapját a kötelezetti jövedelem adja, várhatóan erőteljesebb mértékben emelkedik a gyermektartásdíj összege - szemben azokkal a családokkal, ahol a határozott összegű gyermektartásdíj a kötelezett rendelkezésére álló jövedelem változásától függetlenül csupán az éves fogyasztói árindex mértékével egyezően emelkedhet, vagy akár évekre is stagnálhat.

A kiskorú gyermek tartásának aktuális szabályait bemutató második részt követően a következő, harmadik - és egyben befejező - részben a nagykorú, továbbtanuló gyermek tartásáról lesz szó, amin túl kitérek a tartásdíj végrehajtás útján történő behajtásának a szabályaira és gyakorlati problémáira, valamint bemutatok néhány külföldi jó gyakorlatot ezek elképzelt megoldására.

A gyermektartásdíj szabályai és gyakorlata a megállapítástól a végrehajtásig című publikáció harmadik, immár befejező része a nagykorú, továbbtanuló gyermek tartására vonatkozó szabályokkal kezdődik. Jogeset bemutatásával felvázolom a gyermektartási kötelezettség és a jogalap nélküli gazdagodás körében kialakult bírói gyakorlatot, végül a tartásdíj végrehajtásával és annak nehézségeivel, ill. külföldi „jó gyakorlatokkal” zárom a munkámat.

VI. A nagykorú gyermek tartásának különös szabályai - Ptk. 4:219-4:222. §-ai

„A nagykorú gyermek tartására a rokontartás közös szabályait és a kiskorú gyermek tartására vonatkozó rendelkezéseket az e fejezetben foglalt eltérésekkel kell alkalmazni.”

Egyértelmű, hogy a Ptk. többszintűen szabályozza a továbbtanuló nagykorú gyermek tartásának kérdését, ahhoz ugyanis alkalmazni kell egyrészt a rokontartás közös szabályait, másrészt a kiskorú gyermek tartására alkotott különös szabályokat. Mindezek mellett kell vizsgálni a továbbtanuló nagykorú gyermek tartásra való jogosultságát, meghatározni tartásdíjának mértékét és értékelni a nagykorú gyermekre telepített tájékoztatási kötelezettség teljesítését.

1. A továbbtanuló nagykorú gyermek tartásra való jogosultsága - Ptk. 4:220. § (1) bekezdése

„A továbbtanuló nagykorú, munkaképes gyermek a rászorultsági vélelem esetén kívül is jogosult a tartásra, ha szükséges tanulmányai indokolt időn belüli folytatása érdekében arra rászorul.”

A nagykorú gyermek rászorultsága az életpályára előkészítő szakképzettség megszerzéséhez szükséges képzés vagy tanfolyam, a felsőfokú végzettségi szintet biztosító alap- és mesterképzésben, valamint a felsőfokú szakképzésben folytatott tanulmányok folyamatos végzésén alapul, ill. annak indokoltságából következik.

A korábban hatályban volt Csjt. a továbbtanuló nagykorú gyermek tartására vonatkozóan mindössze annyit tartalmazott a rokontartás szabályai között, hogy tartásra a munkaképes leszármazó is jogosult, ha erre szükséges tanulmányai folytatása érdekében rászorul. Az egyre nagyobb számban felbomló

családok, a szülők újabb kapcsolatából származó gyermekek közötti korkülönbség, valamint a 18. életévüket betöltő nagykorú gyermekek továbbtanulási lehetőségeinek/hajlandóságának változása idővel megemelte azon ügyek számát, ahol a bíróságnak a nagykorú gyermek tartása kérdésében kellett döntenie a szükséges jogszabályi rendelkezés alapján. Ezt a gyakorlati alkalmazást volt hivatott segíteni a Legfelsőbb Bíróság XXIX. számú Polgári Elvi Döntése. Ebben részletesen kifejtetésre került, hogy a Csjt. 60. § (2) bekezdésében említett szükséges tanulmányok körébe beletartozik az életpályára előkészítő szakképzettség megszerzéséhez szükséges tanfolyam, valamint a főiskolai, egyetemi tanulmányok végzése is. A szükséges tanulmányok folytatása szempontjából pedig a tanulmányok folyamatos végzésének van jelentősége; nem érinti ugyanakkor a tanulmányok folyamatosságát annak indokolt megszakítása.

A Csjt. és a XXIX. PED alkalmazása során született az alábbi, 2015. szeptember 1. napján kelt Pfv.II.21.027/2015/3. számú Kúriai döntés, amely a nagykorú gyermek rászorultságát vizsgálta.

A felperes keresetében kérte, hogy az 1989.11.24. napján született és 2008. évben érettségizett Zs. utónevű gyermeke után a bíróság 2011.02.01. napjával kezdődően emelje fel az alperes gyermektartásdíj fizetési kötelezettségét havi 4.000 Ft helyett havi 25.000 Ft határozott összegre. A felek nagykorú gyermeke 2008. évben leérettségizett, majd ugyanebben az évben felsőfokú tanulmányokba kezdett. Tanulmányait rövid időn belül megszakítva OKJ-s képzéssel lovasoktatói képesítést szerzett, majd alkalmi munkavállalás mellett 2010. szeptemberében turizmus és vendéglátás szakon újabb felsőfokú tanulmányokba kezdett. Egyetemi tanulmányait 2014. február hónapban sikeresen befejezte.

Az alperes ellenkérelmében a kereset elutasítását kérte. Ellenkérelmében arra hivatkozott, hogy a kért tartásdíj megfizetésére nem rendelkezik teljesítőképeséssel. Munkaviszonnal, jövedelemmel nem rendelkezik, munkánélküli ellátást nem vesz igénybe. Két kiskorú gyermekével a felesége tulajdonát képező családi házban lakik, akinek az üzleti tevékenységébe alkalmilag besegít.

Az elsőfokú bíróság ítéletével az alperes tartásdíj fizetési kötelezettségének mértékét 2011.02.01. napjától 15.000 Ft-ra emelte fel, majd azt 2014.02.28. napjával - a nagykorú gyermek tanulmányainak befejezése okán - megszüntette. Megállapította, hogy a felek gyermeke a keresettel érintett

időszakban felsőfokú tanulmányait végezte, ezért a tartásra rászorultnak minősül. Az alperes nem bizonyította, hogy jövedelemszerző tevékenységre nem képes, a munkanélküli ellátó rendszerbe történő bejelentkezésének elmaradása és az ettől való elzárkózása arra utal, hogy az általa előadottaknál kedvezőbb anyagi körülmények között él. Ezt támasztja alá az is, hogy az alperes lovak tulajdonjogával rendelkezik, amely átlagot meghaladó vagyoni helyzetet feltételez.

Az alperes fellebbezése folytán eljáró másodfokú bíróság az elsőfokú ítélet nem fellebbezett részét nem érintette, fellebbezett részét azonban megváltoztatta és a felperes keresetét elutasította. Osztotta az elsőfokú bíróság jogi következtetéseit az alperes teljesítőképessége körében, nem értett azonban egyet azzal a gyermek rászorultságát illetően. A perbeli adatok felülmérlegelésével arra a meggyőződésre jutott, hogy a gyermek a megszerzett végzettségét hasznosította, önálló és rendszeres jövedelemre tett szert, amiért nem tekinthető a tartásra rászorultnak.

A Kúria a felperes felülvizsgálati kérelmét alaposnak ítélte. A jogvita eldöntésére irányadó Csjt. 60. §-ának (2) bekezdése szerint a tartásra a munkaképes leszármazó is jogosult, ha erre szükséges tanulmányai folytatása érdekében rászorul. A Kúria számos eseti döntésében rámutatott arra, hogy a szükséges tanulmányok (folyamatos) folytatása csak a tartás megállapítása, ill. tartás felemelése iránti igény jogosultságát jelenti, a kereset megalapozottságához szükséges az is, hogy a nagykorú gyermek az anyagi körülményei folytán a tartásra rászorultnak minősüljön. Helyesen állapította meg az elsőfokú bíróság, hogy a perrel érintett időszakban a gyermek a felsőfokú tanulmányait végezte, ezért a tartás felemelésének jogalapja körében a rászorultsága fennállt. Önmagában a szükséges tanulmányok folytatása azonban nem jelenti azt, hogy a nagykorú gyermek a tartásra feltétlenül rászorult lenne, ezt ugyanis kizárja, ha a tartását biztosító megfelelő jövedelemmel, vagyonnal rendelkezik. A XXIX. számú Polgári Elvi Döntésre figyelemmel a rászorultság körében az vizsgálendő, hogy a nagykorú gyermek rendelkezik-e olyan vagyonnal, jövedelemmel, amelyből saját szükséges tartását teljes körűen biztosítani tudja.

Az elsőfokú bíróság a peradatok helytálló értékelésével állapította meg, hogy a nagykorú gyermek munkavégzése folytán megkapott jövedelme a szükségleteit teljes körűen nem fedezte, tanulmányai folytatására diákhitelt is igénybe kellett vennie, amiért az alperes tartásdíj fizetési kötelezettsége fennállt. Tényként volt megállapítható, hogy a nagykorú gyermek mindent megtett saját tartásának

részbeni biztosítására. Munkavállalása azonban terhére nem értékelhető, hiszen nem a szüleitől várta kizárólag szükségletei finanszírozását, hanem ahhoz iskolai elfoglaltsága mellett, többletteleher vállalásával maga járult hozzá. Jelen esetben a perbeli adatokat az elsőfokú bíróság mérlegelte megfelelően, amikor úgy ítélte meg, hogy a gyermek munkavállalása terhére nem értékelhető, illetve az abból származó jövedelme tartását, szükségleteit csak részben biztosította.

2. A nagykorú gyermek tartásra jogosultak sorrendjében elfoglalt helye - Ptk. 4:220. § (3) bekezdés c) pontja

„A szülő nem köteles nagykorú, továbbtanuló gyermekét eltartani, ha ezáltal a szülő saját szükséges tartását vagy kiskorú gyermekének tartását veszélyeztetné.”

A rászorultság mellett a továbbtanuló nagykorú gyermek tartásának másik különös feltétele az, hogy a tartás a kötelezett szülő saját szükséges tartását, vagy kiskorú gyermekének tartását ne veszélyeztesse. Ebből következően a nagykorú gyermek tartási igényét a kiskorú gyermek és a szülő saját tartása megelőzi ugyan, másik oldalról azonban a továbbtanuló nagykorú gyermek igénye megelőzi a szülő házastársa, élettársa és egyéb rokonai igényét.

A Kúria a 2015. március 17. napján kelt Pfv.II.20.409/2014/4. számú ítéletében a tartásra kötelezett teljesítőképességének vizsgálatára adott iránymutatásokat. Eszerint:

A felperes keresetében kérte a gyermektartásdíj fizetési kötelezettsége 2011. augusztus 1. napjával történő megszüntetését arra hivatkozással, hogy a tartásdíj fizetése saját szükséges tartását veszélyezteteti. A felperes össz-szervezeti egészségkárosodásának mértéke 50 %. 2010-2013. június 30. között 90.010 Ft rehabilitációs járadékban részesült, 2013. július 1-jétől kezdődően 22.800 Ft aktív korúak ellátását kapja. Tulajdonát képezi egy másfél szobás 50 m² alapterületű lakás, melynek egyik szobáját maga használja, míg másik szobáját rezsi térítés ellenében albérletbe adja. Álláspontja szerint a gyermektartásdíj egyébként sem az alperest illeti, mert a gyermekek már nem az alperessel élnek közös háztartásban.

Az alperes ellenkérelmében a kereset elutasítását kérte. Az alperes évek óta regisztrált álláskereső, munkanélküli és foglalkoztatást helyettesítő támogatás címén havi 22.800 Ft-ban részesül.

Az elsőfokú bíróság ítéletével a keresetet elutasította. Megítélése szerint a felperes rendelkezik olyan mértékű jövedelemmel, amelyből a saját szükséges tartását biztosítani tudja. Emellett nem várható el az alperestől, hogy kizárólag ő támogassa a felek közös nagykorú gyermekeit az életpályájuk kialakításához szükséges végzettség megszerzésében, szükséges tanulmányaik folytatásában. Rámutatott arra, hogy mindkét gyermek állandó lakcíme az alperes lakóhelye, a tanulmányaik folytatása miatti kollégiumi elhelyezés igénybe vétele ellenére az alperesi lakóhelyet kell tényleges otthonukként tekinteni.

A felperes fellebbezése folytán eljáró másodfokú bíróság ítéletében az elsőfokú bíróság ítéletét részben megváltoztatta és a felperes tartásdíj fizetési kötelezettségét mindkét gyermek vonatkozásában 2013. július 1. napjától megszüntette. A másodfokú bíróság is megerősítette, hogy az alperes és a nagykorú gyermekek közös háztartásban való együttélését nem zárja ki az, hogy a gyermekek lakhatását a tanulmányi időszak alatt a kollégiumi elhelyezés biztosítja, a szorgalmi időszakon kívüli időszakban mindkét gyermek az alperesnél lakik. A felperes teljesítőképessége azonban 2013. július 1-jétől hiányzik, ettől az időponttól kezdődően tehát a létfenntartását veszélyeztetné a fizetendő gyermektartásdíj mértéke. Az alperes nem bizonyította, hogy a felperes rendszeresen alkalmi munkákat végez, amelyből jelentős jövedelme származik. Nem állapítható meg tehát az, hogy a felperes a létfenntartása veszélyeztetése nélkül tudná fizetni gyermekei részére a tartásdíjat.

A jogerős ítélet ellen az alperes nyújtott be felülvizsgálati kérelmet, melyben sérelmezte a felperest terhelő tartásdíj fizetési kötelezettség megszüntetését.

A Kúria a Csjt. 66. § (1) bekezdése és a Legfelsőbb Bíróság többször módosított XXIX. számú Polgári Elvi Döntése iránymutatásaiból következtette, hogy nem köteles a szülő tartani a tanulmányokat folytató munkaképes nagykorú gyermekét - többek között - akkor, ha ezáltal a szülő saját szükséges tartását veszélyeztetné. Erre tekintettel a főiskolai, egyetemi tanulmányok folytatása esetén mindig vizsgálni kell - a rászorultság mellett - a tartásra kötelezett szülő teherbíró képességét, figyelemmel

kell lenni a kereseti, jövedelmi, vagyoni viszonyaira és az őt terhelő egyéb kötelezettségekre. A bíróságnak tehát a gyermek indokolt szükségleteit és a kötelezett teherbíró képességét kell alapul venni. A másodfokú bíróság helytállóan vette alapul a társadalombiztosítási ellátásként folyósított támogatás összegét annak figyelembe vételével, hogy a felperest a nagykorú gyermekek tartására csak korlátozott helytállási kötelezettség terheli. A támogatáson felül a csökkent munkaképességű felperesnek igazoltan csak a lakhatását biztosító lakás egyik szobájának albérletbe adásából származik a rezsi költséggel egyező mértékű bevétele. Nem várható el ezért tőle, hogy jövedelmének kiegészítése, a nagykorú gyermekek tartása érdekében a saját lakhatását biztosító teljes lakását bérbe adja. Személygépkocsija fenntartását mozgásszervi betegsége indokolja, míg vidéki nyaralója hasznosításra nem alkalmas, értékesítése eredményre nem vezetett. Ilyen körülmények mellett a tartásdíj változatlan fizetése a felperes létfenntartását veszélyeztetné.

3. A továbbtanuló nagykorú gyermek érdemtelenége - Ptk. 4:220. § (3) bekezdés b) pontja és (4) bekezdése

„A szülő nem köteles nagykorú, továbbtanuló gyermekét eltartani, ha a gyermek a tanulmányi és vizsgakötelezettségének rendszeresen, önhibájából nem tesz eleget.”

„A nagykorú gyermek érdemtelen a tartásra akkor is, ha a tartásra kötelezettel kellő indok nélkül nem tart kapcsolatot.”

A rokontartás általános szabályai szerint a nagykorú, tartást igénylő gyermek a tartásra kötelezett szülőjével szemben nem tanúsíthat olyan súlyosan kifogásolható magatartást, ill. nem folytathat olyan életvitelt, amely alapján a kötelezettől nem lenne elvárható a tartás nyújtása.

A tanulmányok folytatásával kapcsolatosan előírja számára, hogy azt ésszerű határidőn belül kell megkezdenie, ill. hogy annak folyamatosnak kell lennie. Tanulmányi és vizsgakötelezettségének megfelelően eleget kell tennie, ami azt jelenti, hogy azt jó eredménnyel és sikeresen kell teljesítenie. A tanulmányok gyenge eredménye, vagy a vizsgák sorozatos sikertelensége az érdemtelenység körében hivatkozható meg.

Végül a nagykorú gyermek érdemtelenége körében kell értékelni a tartásra kötelezett szülőjével kellő indok nélküli kapcsolattartás hiányát.

Ide kívánczik a CsJK. 4:220. § (1) bekezdése és a 4:222. §-a, mely további újításként a nagykorú gyermek kötelezettségévé teszi a tartásdíjfizetésre köteles szülője késedelem nélküli tájékoztatását a továbbtanulási szándékáról, valamint - kérelmére - a tanulmányai végzésének fennálltáról vagy megszűnéséről. Ezen tájékoztatási kötelezettség előírása azt a célt szolgálja, hogy a szülő a tartási kötelezettsége folyamatos fennálltával kellő időtartamra számoljon, jövőbeni terveinek alakítása során pedig figyelemmel legyen anyagi lehetőségei szűkebb voltával. A jogszabályhely a kötelezettség elmulasztásához jogkövetkezményt nem fűz ugyan, de az a továbbtanuló nagykorú gyermek érdemtelenége körében értékelhető.

A továbbtanuló nagykorú gyermek érdemteleniségével kapcsolatosan a XXIX. PED indokolása kimondta, hogy a családi kapcsolatból eredő jogok és kötelezettségek vonatkozásában - így a tartás jogát és kötelezettségét illetően is - különös jelentősége van az erkölcsi követelményeknek. A Csjt. 60. § (3) bekezdése szerint nem jogosult a tartásra a nagykorú, ha arra érdemtelen. Arra vonatkozóan azonban, hogy konkrétan milyen körülmények fennállása esetén lehet az érdemteleniséget megállapítani, a Csjt. 60. § (3) bekezdése nem adott választ. A PED e körben ezért kiemelte, hogy az erkölcsi követelmény szem előtt tartásával, az összes körülmények mérlegelésével kell megítélni a továbbtanuló gyermeknek a tartásra kötelezett szülővel, vagy vele együtt élő közeli hozzátartozójával szembeni nem megfelelő magatartását is. Nem köteles a szülő a szükséges tanulmányokat folytató nagykorú, munkaképes gyermeke eltartására, ha a gyermek a tartásra kötelezettel vagy vele együtt élő közeli hozzátartozójával szemben olyan kifogásolható magatartást tanúsít, amelyre tekintettel a társadalmi felfogás szerint a tartásra nem méltó. A nagykorú gyermektől fokozottabban elvárható, hogy a tartásdíjat fizető szülőjével szemben ne csak követelést támasszon, hanem a tartás alapjául szolgáló családi kapcsolatnak megfelelő magatartást tanúsítson. Ennek alapja, hogy már van olyan belátása, amellyel magatartásának helyes vagy helytelen voltát és annak következményeit kellően értékelni tudja. Gondosan vizsgálni kell azonban, hogy a magatartást milyen ok, körülmény váltotta ki, különösen azt, hogy a kötelezett magatartása idézhette-e elő, ill. hogy az a gyermeknek a társadalmi felfogás szerint súlyosan felróható-e.

A CsJK. átgondolt, új rendszere a nagykorú gyermek tartásának kérdéseit a kiskorú gyermekre irányadó szabályokhoz közelítette, a XXIX. PED kidolgozott tételeit pedig beemelte az új törvényi rendelkezések közé.

A Kúria a 2016. március 8. napján kelt Pfv.II.21.435/2015/5. számú ítéletében a felek között gyermektartásdíj megszüntetése iránt folyt perben figyelemre méltó megállapításokat tett a továbbtanulási szándékról szóló tájékoztatási kötelezettség elmulasztására és a kapcsolattartás hiányára, mint érdemtelenégi okokra történt szülői hivatkozás miatt.

A felperes keresetében azt kérte a bíróságtól, hogy a gyermektartásdíj fizetési kötelezettségét a gyermek érdemtelenége okán 2014. július 1. napjától kezdődően szüntesse meg. Kereseti kérelmét arra alapította, hogy a gyermek a továbbtanulási szándékáról nem tájékoztatta, nagykorúsága elérését követően őt nem kereste, a kapcsolatot vele nem vette fel.

Az alperes ellenkérelmében a kereset elutasítását kérte. Hivatkozása szerint a házassági bontóperük 1998. évben, a gyermek 4 éves korában volt, amely idő óta a felperes és a gyermek között kapcsolat nem volt, közöttük a szülő-gyermek közötti érzelmi kötődés nem alakult ki.

Az elsőfokú bíróság a felek korábbi egyezségét megváltoztatva a felperes által fizetendő tartásdíj összegét havi 22.000 Ft határozott összegre módosította. Az elsőfokú bíróság a felperes terhére értékelte, hogy a jogerős bírósági döntéssel szabályozott kapcsolattartási jogával nem élt, a gyermeknek pedig nem róható fel, hogy a felé teljes közömbösséget mutató édesapjával a kapcsolatot nem vette fel. A kapcsolattartás elmaradása, a szülő-gyermek viszony kialakulásának hiánya ezáltal a felperes magatartására vezethető vissza. A felperes a gyermek érdemteleniségére - mivel saját magatartására vezethető vissza - alappal nem hivatkozhat.

A felperes fellebbezése folytán eljáró másodfokú bíróság ítéletével az elsőfokú bíróság ítéletét részben megváltoztatta és a felperes tartásdíj fizetési kötelezettségét 2014. július 1. napjától kezdődően megszüntette. A tényállást azzal egészítette ki, hogy az alperest a gyámhivatal 1998. évben is felszólította a kapcsolattartás szabályainak a betartására. Az alperes ezt követően sem biztosította a felperes számára a gyermekkel való kapcsolattartást. A másodfokú bíróság nem értett

egyét az elsőfokú bírósággal a feltárt tényállásból levont jogkövetkeztetést illetően. Tény, hogy a felperes és a gyermek között szülő-gyermek kapcsolat soha nem alakult ki. A kapcsolat kialakulásának hiánya azonban az alperes magatartására vezethető vissza, mert a felperes azt a bontóper alatt még hatósági eljárás kezdeményezése útján is szorgalmazta. Kétségtelen az is, hogy a bontóper után a felperes nem indított újabb eljárásokat a kapcsolattartás biztosítása érdekében. A gyermek sem kereste az édesapjával a kapcsolatot, ez azonban - a gyermek kiskorúságának időtartama alatt - nem zárta ki a felperes tartásdíj fizetési kötelezettségét.

A gyermek nagykorúvá válásával a helyzet megváltozott. A nagykorú személynek jogai és kötelezettségei vannak, és a különélő szülőjével még akkor is felveheti a kapcsolatot, ha korábban közöttük szülő-gyermek kapcsolat nem volt. A perbeli esetben nem merült fel, hogy a felperes a gyermek sérelmére bűncselekményt, vagy súlyosan felróható egyéb magatartást követett volna el. Ennek hiányában pedig a társadalom általános közfelfogása a nagykorú gyermektől tevőleges magatartást vár el, ha a továbbtanulása idejére is tartásdíjban szeretne részesülni. A másodfokú bíróság utalt a következetes ítélkezési gyakorlatra, amely szerint a tartásdíj nem lehet a szülő és a gyermek között az egyetlen összekötő elem. A gyermektől társadalmilag is elvárható olyan pozitív magatartás, szülő-gyermek kapcsolat, amely a tartási igényét megalapozhatja. Ilyen tevőleges magatartást vár el a Ptk. is, amikor a 4:220. § (1) bekezdésében előírja a gyermek továbbtanulási szándékára irányuló tájékoztatási kötelezettségét. Ha a gyermek nagykorúsága idején a továbbtanulása céljából évekig tartó támogatási kötelezettséget vár el a szülőtől, úgy elvárható tőle, hogy vele a kapcsolatot felvegye. A peradatok szerint a gyermek a kapcsolatfelvételt semmilyen módon nem kísérelte meg, és a tájékoztatási kötelezettségének sem tett eleget.

A jogerős ítélet ellen az alperes terjesztett elő felülvizsgálati kérelmet.

A Kúria nem osztotta a másodfokú bíróság jogerős ítéletének jogkövetkeztetéseit. A Ptk. 4:194. § (2) bekezdése általános jelleggel szabályozza a nagykorú személy rokontartásra való érdemtelenységének esetét, amely általános szabályt a Ptk. 4:220. § (3) és (4) bekezdései kibővítik a nagykorú továbbtanuló gyermeket illetően. A Ptk. 4:220. § (4) bekezdése kimondja, hogy a nagykorú gyermek érdemtelen a tartásra akkor is, ha a tartásra kötelezettel kellő indok nélkül nem tart kapcsolatot.

A Pp. 164. § (1) bekezdése alapján a felperest terhelte a jogosult érdemtelenységének a bizonyítása, míg az alperesnek kellett bizonyítania, hogy a jogosult a nagykorúság elérését követően a kapcsolat felvételétől kellő indok alapján zárkózott el.

A Kúriának a jogvita elbírálásánál abban kellett állást foglalnia, hogy minősülhet-e kellő indoknak, melynek alapján a jogosult nagykorú gyermek alappal zárkozhat el a kapcsolat felvételétől az, ha a kötelezett szülő a gyermek iránt kiskorától nagykorúvá válásáig teljes érdektelenséget, közömbösséget mutatott, vele kapcsolatot nem tartott.

A XXIX. Polgári Elvi Döntés is megfogalmazta, hogy a nagykorú gyermektől elvárható a társadalom erkölcsi felfogásával összhangban álló magatartás. Így elvárható tőle, hogy szülőjével szemben ne csupán a tartás iránti követelményt támasszon, hanem a családi kapcsolatnak megfelelő magatartást tanúsítson, vele kapcsolatot tartson fenn, tekintettel életkorára és belátási képességére. Az EBH 2007.1609. szám alatt közzétett elvi határozatban - ezzel összhangban - a Legfelsőbb Bíróság megállapította, hogy a nagykorú gyermek rendelkezik olyan belátási képességgel, amelynek birtokában fel kell ismernie, hogy a róla nagykorúsága idején vagyoni szempontból gondoskodó felpereshez közeli kapcsolat fűzi, annál is inkább, mert ezen alapul a tartás iránti igénye.

Az érdemtelenység megalapozásául szolgáló magatartást azonban mindkét fél szempontjából vizsgálni szükséges. Az érdemtelenység mindig az adott konkrét, egyedi ügy alapján bírálendő el.

A perbeli esetben nem volt vitatott, hogy a továbbtanuló nagykorú gyermek tartásának általános feltételei fennállnak. A gyermek a szükséges tanulmányait megfelelően és folyamatosan folytatja, a felperes pedig a Ptk. 4:220. § (3) bekezdés c) pontjára - mint a tartási kötelezettségét megszüntető okra - nem hivatkozott.

A felperes és a gyermek között a gyermek 4 éves korától kapcsolat nem volt, a felperes az ítéletben szabályozott kapcsolattartási jogával nem élt, a tartásdíjon felül a gyermeket nem támogatta, nem érdeklődött iránta. A felperes (kötelezett) magatartásának értékelésénél tényként állapítható meg teljes érdektelensége. A vele egy városban élő gyermekével meg sem kísérelte a kapcsolat közvetlen

felvételét. A bontóperi eljárás zaklatott időszakában a kudarccal végződött kapcsolattartási kísérletei után tehát mintegy „lemondott” a gyermekéről.

Az alperes a kapcsolattartás megvalósulását nem erőltette, a gyermek sorsáról, tanulmányi előmeneteléről a felperest nem tájékoztatta. Ugyanakkor nem hagyható figyelmen kívül, hogy az apai kapcsolattartás hiányában a gyermek nevelésének teljes felelőssége az alperesre hárult.

A szülők válására a gyermek nem emlékezett, apjáról emlékképe nincs, ami magyarázatát adja a gyermek érzelmi közömbösségének.

Helytállóan állapította meg a másodfokú bíróság, hogy a gyermek kiskorúságának ideje alatt a szülő-gyermek kapcsolat hiánya a tartás jogalapját - a kiskorú gyermek rászorultsága folytán - nem befolyásolja. Helyesen érvelt azzal is, hogy a nagykorúság elérését követően a jogosulttal szemben kötelezettségek is megfogalmazódnak: a felelős gondolkodás, ebből következően a szülővel szembeni elvárható magatartás.

A Ptk. irányadó szabálya - a Csjt-n túlmutatva - a nagykorú gyermekkel szemben a korábbiaknál magasabb mércét állít fel, amikor az érdemtelenység speciális szabályát meghatározza, illetve előírja, hogy a továbbtanulásáról a szülőt késedelem nélkül tájékoztatni kell. Jelen esetben ez nem történt meg.

A Ptk. a tájékoztatási kötelezettség megsértéséhez szankciót nem fűz. Önmagában az, hogy a jogosult nem tájékoztatta a kötelezettet a továbbtanulásáról, a tartás megszüntetésének jogalapját nem alapozza meg. Helyesen mutatott rá ugyanakkor a bíróság arra, hogy a tájékoztatás elmaradását az érdemtelenység körében értékelni kell.

A Ptk. 4:220. § (4) bekezdése a nagykorú, továbbtanuló gyermektől elvárt szigorú mérce mellett rögzíti a kimentési lehetőségeket is. A „kellő indok” jogi fogalmának értékelésénél a különélő szülő szülői magatartását, felelősségét kell a mérlegelés körébe vonni.

A nem vitatott tényállás szerint mindkét szülő passzív magatartást tanúsított, beletörődött, hogy a különélő szülő és a gyermek között személyes kapcsolat és ennél fogva érzelmi viszony nem alakult ki, apa és fia idegenné váltak egymás számára. A felperes 17 évig a vele egy városban élő gyermeke iránt semmilyen érdeklődést nem mutatott, a tartás teljesítésén kívül szülői kötelezettségének nem tett eleget. Kirívóan közömbös magatartása a szülői felelősség általános elvárhatósági mércéjének nem felel meg. Ennek alapul vételével kell a gyermek oldalán értékelni a kapcsolat felvételének hiányát, a vele szemben törődést, szeretetet nem nyújtó, a szülői (apai) szerepet be nem töltő szülő esetén a nagykorúsága elérését követően elvárható magatartás-e az adott esetben a kapcsolat felvétele. A szülő-gyermek kapcsolatfelvétel esélytelenségét támasztja alá a felperes per alatt elküldött formális, a kapcsolat tényleges felvételének szándéka nélkül írt levél is.

Az elsőfokú bíróság helytálló érvelése alapján a felperes 17 éven keresztül tanúsított, a gyermek sorsa iránti érdektelensége, szülői magatartásának teljes hiánya megalapozza azt a jogszabályban kivételként megfogalmazott kellő indokot, amely az érdemtelenység iránti kereset elutasítását eredményezi. Jelen esetben tehát a gyermektől a nagykorúságát követő kapcsolatfelvétel, tehát az első lépés megtétele nem volt elvárható. Természetesen az nem mentesíti a továbbtanulásról való tájékoztatás alól, amit neki vagy az alperesnek mindettől függetlenül meg kellett volna tennie.

4. A 25. életévét betöltött nagykorú gyermek tartásra való jogosultsága - Ptk. 4:220. § (5) bekezdés

„A szülő a huszonötödik életévét betöltött, továbbtanuló gyermekének tartására rendkívül indokolt esetben kötelezhető.”

A CsJK. újítása, hogy a korábbi hiányt pótolva felső határt szabott a tartási igény érvényesítésére. Eszerint a szülő a 25. életévét betöltött gyermeke tartására csak rendkívül indokolt esetben kötelezhető, így például akkor, ha a tanulmányok ideje csak kevéssel haladja meg a jogosult 25. születésnapját.

VII. Beszámítás

A korábban hatályban volt 1959. évi IV. törvény 296. § (1) bekezdése értelmében a kötelezett a jogosulttal szemben fennálló egynemű és lejárt követelését - ha jogszabály kivételt nem tesz - a jogosulthoz intézett, vagy a bírósági eljárás során tett nyilatkozattal tartozásába beszámíthatja. A beszámítási jog korlátját a Ptk. 297. §-a tartalmazta, melynek (1) bekezdése szerint beszámításnak nincs helye - a túlfizetés esetét kivéve - a tartási, életjáradéki és baleseti járadékköveteléssel szemben. A tartásdíj létfenntartás céljára szolgáló juttatás, az tehát a jogosult folyamatos életvitellel felmerülő, rendszeres kiadásokkal járó igényei kielégítésére szolgál. Éppen ennek érdekében, azaz hogy a jogosult ne veszítse el az létfenntartáshoz szükséges juttatását, a jogszabály csak kivételes esetben, túlfizetés miatt biztosítja a beszámítás jogát.

Ezt az érdekes kérdést vizsgálta a Kúria a 11/2014. számú polgári elvi döntésében. Ebben a tartásdíj céljával, rendeltetésével és a gyermek érdekével ellentétesnek tekintette a szülők más-más időszakra vonatkozó gyermektartásdíj fizetési kötelezettségének beszámítását.

Az előzmények között rögzíthető, hogy a felek kapcsolatából született gyermek az alperesnél került elhelyezésre, akinek tartására a felperes 2009. december 1. napjától kezdődően havi 5.000 Ft gyermektartásdíj megfizetését vállalta.

A felperes keresetében kérte a közös gyermek nála történő elhelyezését, figyelemmel arra is, hogy a gyermek időközben hozzáköltözött és kinyilvánította azon szándékát is, hogy vele kíván élni. A felperes keresetében kérte az alperes kötelezését jövedelme 20 %-a, de legalább havi 13.000 Ft alapösszegű gyermektartásdíj megfizetésére.

Az alperes ellenkérelme a kereset elutasítására irányult. A per során egyezséget kötött a felperessel a gyermek felperesnél történő elhelyezésében, azonban a gyermektartásdíj fizetési kötelezettség elutasítását továbbra is kérte. A felperes évek óta nem fizetett részére gyermektartásdíjat, így ő is csak akkor köteles erre, ha a felperesi hátralék kifizetésre kerül.

Az elsőfokú bíróság ítéletével a felperes gyermektartásdíj fizetési kötelezettségét 2013.06.15. napjával megszüntette, egyidejűleg ettől kezdődően az alperest kötelezte havonta nyugellátása 20 %-ának, de legalább havi 12.000 Ft gyermektartásdíjnak a megfizetésére. Ítélete indokolásában az elsőfokú bíróság megállapította a gyermek tartásra jogosultságát. Rámutatott arra, hogy a fizetendő tartásdíj összege - különös tekintettel a felperes rossz anyagi helyzetére, a gyermek szükségleteire - indokolt és szükséges, de nem elégséges a tartáshoz, viszont az alperes megélhetését nem nehezíti el, nem teszi lehetetlenné. A gyermek felperesnél történő elhelyezése miatt utalt arra, hogy ez nem mentesíti a felperest az alól, hogy a 2013. június 15. napjáig esedékes tartásdíj fizetési kötelezettségének eleget tegyen. Rámutatott arra, miszerint az a körülmény, hogy a felperes évek óta nem tett eleget a gyermektartásdíj fizetési kötelezettségének, nem mentesíti az alperest a gyermek ellátásához való anyagi hozzájárulás kötelezettsége alól.

Az elsőfokú ítélet ellen az alperes fellebbezett. Ebben a felperesi kereset elutasítása, ill. a tartásdíj összegének leszállítása mellett beszámítási igényt terjesztett elő azzal, hogy mindaddig, amíg a felperes a fennálló tartásdíj hátralékát nem rendezte, ne legyen köteles tartásdíjat fizetni.

Az alperes fellebbezését a törvényszék túlnyomórészt alaptalannak találta. A peres felek gyermeke középfokú tanulmányokat folytat. E tanulmányokat kiskorúsága idején kezdte meg, melyek átnyúlnak nagykorúsága idejére. Ilyen esetben a tartásdíj megállapításánál a kiskorú gyermekekre irányadó jogszabályi rendelkezések alkalmazandók. A tartásra jogosult gyermekről a szülei kötelesek gondoskodni. A gyermeket gondozó szülő a tartást természetben, a különélő szülő elsősorban pénzben szolgáltatja. A gyermek tényleges szükségleteit a tartásra köteles szülők anyagi eszközeikhez mérten, terheiket egymással arányban megosztva kell, hogy kielégítsék. Az elsőfokú bíróság a jogszabályban meghatározott szempontokat mérlegelve, az alperes rokkantsági ellátása középátlagos 20 %-os mértékben állapította meg a tartásdíjat, mely feltétlenül szükséges a gyermek tényleges tartási szükségleteinek kielégítéséhez. Az elsőfokú bíróság helyesen mutatott rá arra, miszerint az a körülmény, hogy a felperes korábban tartásdíj fizetési kötelezettségének nem tett eleget, nem mentesíti az alperest tartásdíj fizetési kötelezettsége alól.

Nem vitatott, hogy a felperes 2013. június 15. napját megelőzően maradéktalanul a tartásdíj fizetési kötelezettségének nem tett eleget, így az alperessel szemben mindösszesen 124.576 Ft összegű

gyermektartásdíj hátraléka áll fenn, melynek behajtása iránt végrehajtási eljárás van folyamatban a felperes ellen. E tartásdíj hátralék beszámításának azonban a törvényszék álláspontja szerint sem lehet helye. A tartásdíj a létfenntartás céljára szolgáló juttatások körébe tartozik. Annak érdekében tehát, hogy a jogosult ne veszítse el az életfenntartásához szükséges juttatást, a Ptk. 296. § (1) bekezdése a túlfizetés kivételével nem engedi meg a beszámítást.

A perbeli esetben túlfizetés nem áll fenn, így beszámításnak sem lehet helye. Mindkét félnek teljesítenie kell a tartásdíjjal kapcsolatos kötelezettségét. A felperesnek a gyermektartásdíj megszűntetéséig fennálló tartásdíj hátralékát kell az alperes részére megfizetnie, míg az alperes a felperes részére a jelen eljárásban megállapított tartásdíj megfizetésére köteles.

VIII. Gyermektartási kötelezettség és jogalap nélküli gazdagodás

Rendkívül izgalmas kérdés, hogy az apa az apasága vélelmének megdöntése után a gyermekkel, az anyával, avagy a vér szerinti apával szemben követelheti-e jogalap nélküli gazdagodás címén a gyermek nevelésére, gondozására fordított kiadásai megtérítését. Az ilyen igényt elbíráló bíróságok a gyermekkel és az anyával szemben előterjesztett kereseteket elutasították, amiért a gyermek a felperestől a Csjt. alapján, szülőként részesült tartásban, a felperesnek tehát arra az apaság vélelmének jogerős megdöntéséig törvényi kötelezettsége volt. A gyermek sem gazdagodott jogalap nélkül, a létfenntartás céljára nyújtott és felhasznált juttatás pedig nem is követelhető vissza. A gyermeket természetben tartó másik szülő (anya) gazdagodása sem állapítható meg, hiszen a tartás jogosultja maga a gyermek, a gondviselő szülő annak csupán vagyonkezelője. Emellett sem az anya, hanem a gyermek vér szerinti apja mentesült a rokoni kapcsolat ténye alapján fennálló kötelezettsége alól. Más azonban a helyzet a vér szerinti apával szemben előterjesztett igény megítélésében. Az apaság vélelmének megdöntésével az apai státusz megüresedése a gyermek születésére visszamenő hatállyal következik be. Ezzel összhangban az apai vélelemhez fűződő joghatások, egyebek mellett a szülői jogok és kötelezettségek pedig a gyermek születésétől kezdődően állnak be. Az a tény, hogy a gyermeket a vér szerinti apa helyett - az anyával közösen - a vélelmezett apa tartotta el, a vér szerinti apánál vitathatatlanul vagyoni előnyként, míg a vélelmezett apánál vagyoni hátrányként jelenik meg. A bíróságoknak tehát abban a kérdésben kellett állást foglalnia, hogy mi a vér szerinti apa oldalán az a vagyoni előny, a vélelmezett apa oldalán pedig az a vagyoni hátrány, amelynek megfizetését a

vélelmezett apa joggal követelheti. A Legfelsőbb Bíróság álláspontja szerint a vér szerinti apa gazdagodása nem a vélelmezett apa teljesítéséhez igazodik, az ugyanis csupán abban az összegben állapítható meg, amelyet neki mint szülőnek tartásként a Csjt. szabályai szerint nyújtania kellett volna. Ez annyit jelent, hogy a vér szerinti apa a vélelmezett apa által követelt összegből az őt terhelő tartási kötelezettség nem teljesítése folytán bekövetkezett gazdagodásáért felel.¹⁵

A járásbíróság az általa elbírált alábbi jogesetben már a 2013. évi V. törvényből vezeti le jogi álláspontját a keresetet elutasító ítéletében.

Az ítéletben megállapított tényállás szerint a felperes és az I. r. alperes házastársak voltak, házasságuk alatt született a II. és III. alperes. A felek életközössége megszűnését követően a bíróság a házasságot felbontotta. A felperes évekkal később keresetet nyújtott be a Budai Központi Kerületi Bíróságon az apaság vélelmének megdöntése iránt. A bíróság ítéletével megállapította, hogy az I. r. alperestől született II. r. alperes apja nem a felperes.

A felperes keresetében - egyebek mellett - azt kérte a bíróságtól, hogy az kötelezze az anyát (I. r. alperest) az általa nevelt két gyermek (II. és III. r. alperes) tartási és nevelési költségeinek a megtérítésére naponta és személyenként 1.000 Ft figyelembe vételével, összesen 13.596.000 Ft összegben. Kereseti kérelmét azzal indokolta, hogy a II. és III. alperes nevelése rendkívüli terhet rótt rá, szülei hagyatékát teljes mértékben arra fordította.

Az alperesek ellenkérelme a kereset elutasítására irányult.

A bíróság a keresetet elutasította. A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (Ptk.) hatálybalépésével összefüggő átmeneti és felhatalmazó rendelkezésekről szóló 2013. évi CLXXVII. törvény (Ptk.) 50 § (1) bekezdése szerint, ha e törvény másként nem rendelkezik, a Ptk. hatálybalépésekor fennálló kötelmekkel kapcsolatos, a Ptk. hatálybalépését követően keletkezett tényekre, megtett jognyilatkozatokra - ideértve az e tények, illetve jognyilatkozatok által keletkeztetett újabb kötelmeket is - a Ptk. hatálybalépése előtt hatályos jogszabályok rendelkezéseit

¹⁵ Család, gyermek, vagyon - A joggyakorlat kihívásai; szerkesztette: Szeibert Orsolya; Phd. Körös András: Gyermektartási kötelezettség és jogalap nélküli gazdagodás az apaság vélelmének megdöntése esetén (47. o.)

kell alkalmazni, míg a szerződésen kívül okozott károk esetén a Ptké. 54. § első mondata kimondja, hogy a szerződésen kívül okozott kárért való felelősségre, valamint a kártalanításra vonatkozó rendelkezéseit a hatálybalépését követően tanúsított károkozó magatartás - ideértve a mulasztást is - esetén kell alkalmazni. Mindezek alapján a felperes kereseti kérelmében foglaltak elbírálása során a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény rendelkezéseit kell alkalmazni.

A Csjt. 61. §-ának (2) bekezdése, és a 69/A. § (1) bekezdése a szülőnek a kiskorú gyermekével szemben fennálló tartási kötelezettségét a jogi értelemben vett szülői státuszhoz kapcsolja. E tekintetben az anyai jogállás betöltését a Csjt. tényként kezeli, míg az apaság megállapítására ötféle tényállás alapján keletkeztet vélelmek rendszerét azzal, hogy a létrejövő apai jogállás joghatásai valamennyi esetben azonosak: az apát mindegyik esetben azonos jogok illetik, és kötelezettségek terhelik. Jelen esetben a felperes apaságának a véelme a II. és III. r. alperesek vonatkozásában az I. r. alperessel fennállt házassága tényén, a Csjt. 35. § (1) bekezdésén alapult. Kizárólag a II. r. alperes esetén dőlt meg a felperes apaságának a véelme, így esetében a felperes által nyújtott tartás a kezdettől jogalap nélküli volt, attól függetlenül, hogy a vélelem megdöntése előtti felperesi teljesítések nem lehettek jogellenesek. Az bár utóbb tévesnek bizonyult, de a jog szerint fennálló apai véelmen alapult. A felperes apaság véelme megdőltevel a felperesi teljesítések viszont utólag okafogyottá, jogcím nélkülivé váltak. A III. r. alperes esetében azonban változatlanul fennáll a Csjt. 35. § (1) bekezdésén alapuló felperesi apaság véelme, így a felperes által nyújtott természetbeni tartás a szülői státuszából eredő törvényes kötelezettsége volt.

Az I. r. alperes gazdagodása a Ptk. 361. § (1) bekezdése alapján azért nem állapítható meg, mert a kiskorú gyermeket megillető tartás anyagi jogi jogosultja maga a gyermek. Ezen túlmenően az I. r. alperes gazdagodásáról azért sem lehet beszélni, mert a felperes II. r. alperes irányába kifejtett okafogyott szolgáltatásával nem ő, hanem a gyermek vér szerinti apja mentesült egy olyan kötelezettség alól, mely a rokoni kapcsolat ténye alapján őt terhelte volna.

Továbbgondolva a jogesetet a felperesnek az apaság véelmének megdöntése után nem a gyermekkel és az anyával, hanem a gyermek vér szerinti apjával szemben kellett volna keresetet benyújtania a bírósághoz. A jogalap nélküli gazdagodás jogcímén érvényesített követelés összegét sem az általa a gyermek nevelésére, gondozására és taníttatására fordított kiadások összesítésével, hanem a vér

szerinti apa jövedelméhez igazítottan kellett volna kiszámítania, mely számítás során figyelemmel kellett volna lennie a gyermek indokolt szükségleteire, a vér szerinti apa jövedelmi viszonyaira és vagyoni helyzetére, valamint a vér szerinti apát terhelő tartási kötelezettségre. A követelés összegének felső határát pedig az általa teljesített tartás értéke jelölhette volna, hiszen annál többet sikerrel nem követelhet a vér szerinti apától, mint amennyit maga fordított a gyermekekre a tartás során.

IX. A teljesítés hiánya

A szülők gyermektartásdíjról való megállapodására, avagy a bíróság gyermektartásdíj fizetési kötelezettséget megállapító ítéletére még csak mint első lépésre tekinthetünk, hiszen a jogosultnak a megélhetést biztosító tartásdíj összegének rendelkezésre állásához - önkéntes teljesítés hiányában - végrehajtási eljárást kell kezdeményeznie a kötelezettel szemben.

1. A bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény (Vht.)

A Vht. 13. § (1) bekezdése szerint végrehajtható okiratot akkor lehet kiállítani, ha

a) a végrehajtandó határozat kötelezést (marasztalást) tartalmaz,

b) jogerős vagy előzetesen végrehajtható, és

c) a teljesítési határidő letelt.

A végrehajtás általános, 13. § (1) bekezdésben előírt feltételei közül a teljesítési határidő letelte alól mintegy sajátos felmentést ad a Vht. 17. § (1) bekezdése:

A tartásdíj behajtása érdekében a végrehajtási lapot a jövőben lejáró tartásdíjrészletekre nézve is ki lehet állítani. Ilyenkor csak a végrehajtási eljárás befejezéséig lejárt tartásdíjrészleteknek megfelelő összeget lehet behajtani és a végrehajtást kérőnek kifizetni.

Ezen jogszabályhely alapján a jogosult akár a kötelezett mulasztásának hiányában, gyermektartásdíj-hátralék nélkül, csak a folyamatos gyermektartásdíj behajtása iránt is érvényesítheti igényét.

A Vht. 24. §-a szerint a végrehajtási lap kiállítására jogosult bíróság - a végrehajtási lap kiállítása helyett - közvetlenül *letiltó végzést* hoz, ha kizárólag az adós munkabéréből kell behajtani a követelést. Ebben a munkáltatót arra hívja fel, hogy az adós munkabéréből vonja le a végzésben feltüntetett összeget és azt haladéktalanul fizesse ki a végrehajtást kérőnek.

A Vht. 28. §-a biztosítja annak lehetőségét, hogy a bíróság - a fél ezirányú kérelmére - közvetlenül felhívja a munkáltatót a határozatban megállapított tartásdíj levonására és jogosult részére történő kifizetésére (*közvetlen bírósági felhívás*). A leggyorsabb behajtási mód, hiszen azt az eljárás első- vagy másodfokú perbíróság hozza meg.

Ezen két lehetőség elsősorban azokban az esetekben nyújthat gyors eredményt, amikor hátralék nélkül, vagy csupán kevés hátralékot felhalmozó adóssal szemben kell igénybe venni az állami kényszert. Magasabb összegű hátralék esetén azonban végrehajtási lap kiállítása lehet indokolt annak érdekében, hogy a munkabért terhelő folyamatos fizetési kötelezettség mellett a hátralék behajtása is biztosított legyen az adós egyéb vagyonának a végrehajtás alá vonásával.

A költségmentesség bírósági eljárásban történő alkalmazásáról szóló 6/1986. (VI.26.) IM rendelet 3. § (1) bek. e) pontja szerint a feleket jövedelmi és vagyoni viszonyaikra tekintet nélkül költségfeljegyzési jog (tárgyi költségfeljegyzési jog) illeti meg a törvényen alapuló tartással kapcsolatos per, ideértve a kötelezett járandóságait folyósító szervtől vagy más személytől való behajtása, a tartásdíj megszüntetése vagy összegének megváltoztatása, a tartásdíjra irányuló végrehajtás megszüntetése vagy korlátozása iránti pert, továbbá a határon átnyúló tartási ügyben a tartásra kötelezett adatainak beszerzése iránti eljárást is.

A gyermektartásdíj behajtása iránt indult végrehajtási eljárásban a feleket megillető tárgyi költségfeljegyzési jog kedvezménye biztosítja az eljárás megindulásakor előírt illeték megfizetése alóli mentességet. Ezt meghaladóan a végrehajtó sem igényelheti a végrehajtást kérőtől az eljárás megkezdésekor esedékes munkadíj-előlegét, ahhoz csupán az adós (kötelezett) ellen folytatott sikeres végrehajtási eljárás során jut hozzá; illetve sikertelen végrehajtási eljárás esetén azt korábban a bíróság gazdasági hivatala, jelenleg a Magyar Bírósági Végrehajtói Kar utalja ki részére.

2. A gyermektartásdíj előlegezése - A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (Gyvt.)

A Gyvt. 22. §-a szerint a gyermektartásdíj megelőlegezésének akkor van helye, ha

- a) a bíróság a tartásdíjat jogerős határozatában már megállapította (...),
- b) a gyermektartásdíj összegének behajtása átmenetileg lehetetlen, továbbá
- c) a gyermeket gondozó szülő vagy más törvényes képviselő nem képes a gyermek részére a szükséges tartást nyújtani, feltéve, hogy a gyermeket gondozó családban az egy főre jutó havi átlagjövedelem nem éri el az öregségi nyugdíj legkisebb összegének kétszeresét.

A gyermektartásdíj megelőlegezésének feltétele annak behajthatatlansága, azaz az, hogy a fizetésre kötelezett személy rendszeres jövedelmére, illetve egyéb vagyonára vezetett végrehajtás eredménytelen maradt.

3. A tartási kötelezettség elmulasztása - A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.)

A Btk. 212. § (1) bekezdése értelmében aki jogszabályon alapuló és végrehajtható hatósági határozatban előírt gyermektartási kötelezettségét önhibájából nem teljesíti, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

A büntetőjogi védelem két feltétel együttes teljesülése mellett áll fenn: egyrészt jogszabályon alapuló tartási kötelezettségnek kell lennie, amiért pl. a szerződésben vállalt gyermektartási kötelezettség elmulasztása nem von maga után büntetőjogi értékelést. Másrészt a gyermektartási kötelezettségnek végrehajtható hatósági határozaton kell alapulnia, amely lehet a felek egyezségét jóváhagyó végzés, a bíróság ítélete, az ideiglenes intézkedés, és a bírósági meghagyás.

A gyakorlat által kimunkáltan önhibából mulasztja el a tartási kötelezettségét az, aki pl. fizetési kötelezettségének hiteltörlesztésére, ill. veszteséges cégére hivatkozással nem tesz eleget; akinek megfelelő szakképzettsége ellenére saját felróható magatartása okán nincs munkahelye; aki a

munkáltatójával nem közli a gyermektartásdíj fizetési kötelezettségét; vagy akár az is, aki alkalmi munkát végez ugyan, de keresetéből önként nem teljesít.

A büntetőjogi felelősségre vonásnak nem feltétele a végrehajtási eljárás megindítása, és annak nem akadálya, hogy a gyermek a megelőlegezett gyermektartásdíj okán nem szenvedett hátrányt.

A bíróságok - bűnösség megállapítása esetén - büntetlen előéletű elkövetővel szemben a próbára bocsátás intézkedését vagy közérdekű munka büntetését alkalmazzák, míg büntetett előéletű elkövető esetén a felfüggesztett szabadságvesztés büntetés kiszabása is indokolt lehet.

És végül, mivel a tartásdíj megfizetéséhez nagyobb társadalmi érdek fűződik, mint a büntetőjogi értékeléshez, a jogszabályhely (3) bekezdése büntethetőséget megszüntető okként nevesíti azt az esetet, ha az elkövető az elsőfokú ítélet meghozataláig igazoltan eleget tesz tartási kötelezettségének és maradéktalanul megfizeti az elmaradt gyermektartásdíjat.

X. Nemzetközi kitekintés - megoldások

A nemzetközi megoldásokból válogatva¹⁶ látható, hogy többféle megközelítése lehetséges a szülői felelősség körébe tartozó tartási kötelezettség érvényesítésének.

A franciaországi modell lényege, hogy a gyermektartásdíj behajtására irányuló végrehajtási eljárás büntetőeljárássá alakulhat, ill. fordítva, a büntetőeljárás az adós fizetési hajlandóságától függően végrehajtási eljárássá szelídülhet.

Csehországban ha a szülő életszínvonala nyilvánvalóan nem feleltethető meg a hivatalos jövedelmének, a bíróság egy fiktív jövedelemből, a létminimum tizenötszöröséből indulhat ki a gyermektartásdíj meghatározása során.

Az angolszász jogrendszerben a postahivatalokban ingyenesen elérhető a gyermektartásdíj teljesítésére szolgáló készpénzáttutalási megbízás, mely egyben díjmentesen adható fel.

¹⁶ Szepesházi Péter: A gyermektartásdíj megállapítása és behajtása egyes külföldi jogrendszerekben - <http://epa.oszk.hu>

Az Egyesült Államokban a gyermektartásdíj behajtása érdekében eredményes megoldást jelent a kötelezett vezetői engedélyének, foglalkozási/vállalkozói hatósági engedélyének, felfüggesztése, ill. visszavonása, amelyek hiányát a kötelezett azonnal megérzi. Lényege szerint nem a jogosult vagy az állam próbálja meg a teljesítésre rászorítani, hanem a kötelezett maga jelentkezik a jogosítványa, engedélye stb. visszaadása, ill. felfüggesztése megszüntetése érdekében. Emellett az 5.000 dollárt meghaladó gyermektartásdíj-hátralékot felhalmozó adós útlevelét bevonják, illetve útlevélkérelmét automatikusan elutasítják.

Ausztráliában közérthető formanyomtatványok segítik a laikus feleket a jogszabályoknak mindenben megfelelő egyezség megkötésében, ami egyben a bíróságokat is mentesíti a hosszan elnyúló eljárások terhe alól.

Svédországban bőkezű szociális juttatások fedezik a különélő szülő helyett a gyermek nevelésével járó költségeket. Amennyiben mégis végrehajtási eljárásra kerül sor, a gyermekkel együttélő szülő fizetési felszólítása megküldésre kerül az adósnak. Az adós azt elismerő aláírásával visszaküldi, egyidejűleg kifizeti a tartásdíjat, vagy legalább fizetési tervet egyeztet a jogosulttal. Ha azonban a felszólításra nem reagál, nem nyilatkozik, a törvény alapján bekerül abba a nyilvántartásba, amellyel öt évig nehezített a hitelfelvétele.

És hogy melyik megoldás lehetne sikeres hazánkban? Álláspontom szerint a hátralékot felhalmozó kötelezettek vezetői engedélyének bevonása, valamint hitelfelvételük megnehezítése egyaránt alkalmas lehet az „önkéntes” teljesítésük előmozdítására. Mindkét módszer előnyét abban látom, hogy bevezetésük nem költségigényes, és általuk éppen az a kötelezett réteg válna elérhetővé, amelyik nem a teljesítőképesége, hanem a szülői felelőssége teljes hiánya okán nem tesz eleget tartási kötelezettségének.

Emellett újragondolnám azt a szabályt is, amely a gyermektartásdíj állam általi előlegezését több havi hátralék felhalmozását követően biztosítja. A Ptk. által is deklaráltan a gyermektartásdíj alimentációs, a gyermek megélhetését biztosító juttatás, melynek nemteljesítése a gyermeket nélkülözésnek teszi ki. Jobban kifejezné a társadalom negatív megítélését, ha az állam pl. már három hónapos késedelem után alkalmazná a vezetői engedélyt bevonó, és a hitelfelvételt megnehezítő

szankciókat a kötelezettel szemben, egyidejűleg a gyermektartásdíj állam általi előlegezésével egyidejűleg kezdeményezné annak behajtását az adós bármely vagyona terhére. A gyors beavatkozás ugyanakkor megnyugtatóan biztosítaná a gyermek és az őt háztartásában nevelő szülő megélhetését is, akik így további nélkülözés nélkül, folyamatosan jutnának hozzá a tartásdíj összegéhez.

Végül személyes meggyőződése, hogy a mediáció alkalmazásának elterjedésével a szülői felelősség „felébreszthető” lehet. A több mint három éves bírósági közvetítői tevékenységem során megtapasztaltam, hogy a szülők közötti konfliktus a bíróság előtt folyó perben tovább mélyülhet, érzelmeiktől fűtött vitáikban pedig éppen arra nincsenek tekintettel, aki számukra a legfontosabb, a gyermekükre.

A bírósági közvetítés alkalmas lehet arra, hogy a szülők a családi kapcsolat megváltozását a gyermek szemszögéből is lássák. Képessé válhatnak arra, hogy gyermekük érdekében együttműködjenek, és közös döntéseikért felelősséget vállalva úgy teremtsék meg életük új szakaszának alapjait, hogy abban a gyermekük is megkapja az őt megillető helyet, figyelmet, törődést és odaadást. A bírósági közvetítő személyisége, a közvetítői helyiség otthonos berendezése, valamint a szülők között megvalósuló kommunikáció mind azt hivatott szolgálni, hogy a szülők a családalapításkor és gyermekvállaláskor meglévő szülői felelősségüket a házasság vagy a kapcsolat felbomlása után is vállalják fel, kimondva és tudatosítva bennük azt, hogy a gyermek felnevelése közös feladatuk marad.

XI. Zárzó

Publikációm végéhez érve bízom benne, hogy a gyermektartásdíj szabályait a megállapítástól a végrehajtásig terjedően oly módon tudtam összefoglalni, hogy abból megmutatkozott a téma iránti érdeklődésem. A kiskorú és a továbbtanuló nagykorú gyermek tartásával kapcsolatos hatályos jogszabályi rendelkezések mentén haladva igyekeztem rávilágítani a lényeges változásokra (és változatlanságokra,) ill. a bírósági határozatokon keresztül bemutattam azok gyakorlati alkalmazását.

Irodalomjegyzék:

- Szeibert Orsolya: Család - Gyermek - Vagyon
A joggyakorlat kihívásai; Családjogi tanulmánykötet
HVG Orac Lap- és Könyvkiadó Kft.; 2012.
- Boros Zsuzsa - Katonáné Pehr Erika - Kőrös András - Makai Katalin - Szeibert Orsolya:
Az új Ptk. magyarázata III/IV.; Polgári Jog - Családjog
HVG Orac Lap- és Könyvkiadó Kft.; 2013.
- Szeibert Orsolya: Családi jog
ELTE Jogi Kari Jegyzetek
második, átdolgozott kiadás, ELTE Eötvös Kiadó; 2015.
- dr. Kőrös András: A családjog jövője - „Fontolva haladás” az új Ptk. Családjogi Könyve 8. és 9. rész
Családi Jog V. évfolyam 1. és 2. szám
- dr. Kőrös András: A családjog jövője; Az új Ptk. Családjogi Könyve - a 2013. évi V._törvény és a Szakértői Javaslat összevetése
Családi Jog XI. évfolyam 4. szám
- dr. Gulyás István: Nézőpontok - Együttműködési és tájékoztatási kötelezettség a családjogi tartás új szabályaiban
Családi Jog XII. évfolyam 3. szám
- dr. Hajdú Emese: Tuti fix? - a gyermektartásdíj akkor és most. A tartásdíj határozott összegben történő meghatározása
Családi Jog XIII. évfolyam 3. szám

- Kovács Ilona: A fogyasztói árindex torzító tényezői
Magyar Tudományos Akadémia Közgazdaságtudományi Kutatóközpont Műhelytanulmányok;
Budapest, 2003.
- dr. Bencze Lászlóné: Koncepció és megvalósulás
Családi jog 2011/1.
- dr. Tancsik Annamária: Szorítóban - a családjog perek aktuális problémái
Családi jog 2016/3.
- Szepesházi Péter: A gyermektartásdíj megállapítása és behajtása egyes külföldi jogrendszerekben
- Kúriai Döntések, bírósági határozatok - HVG Orac Döntvénytár; 2017/2. szám